

”Det känns tryggare att umgås med någon som förstår dig”

Personalens syn på socialt kapital, socialt stöd och resiliens bland ensamkommande

Micaela Nykvist (1801687)
Magisteravhandling i socialpolitik
Handledare: Fredrica Nyqvist
Fakulteten för pedagogik och
välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2019

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR PEDAGOIK OCH VÄLFÄRDSSTUDIER

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Socialpolitik	
Författare: Micaela Nykvist	
Arbetets titel: Det känns tryggare att umgås med någon som förstår dig- personalens syn på socialt kapital, socialt stöd och resiliens bland ensamkommande.	
Handledare: Fredrica Nyqvist	
Ensamkommandes antal i Finland är i nordiska mått rätt blygsamt och Finland saknar långa traditioner att ta emot ensamkommande. År 2018 sökte 108 ensamkommande asyl i Finland. Mottagandet av ensamkommande har stor betydelse för integreringen och välbefinnandet och ensamkommande anses vara en psykosocialt utsatt grupp. Socialt kapital, socialt stöd och resiliens anses vara tre centrala teorier som kan användas som förklaringsram för att förstå ensamkommandes välbefinnande. Avhandlingens syfte är att ge personalens syn på socialt kapital, socialt stöd samt resiliens bland ensamkommande. Avhandlingen består av fyra frågeställningar. Den första frågeställningen svarar på vilka begrepp som är centrala för att förstå ensamkommandes situation. Vidare beskrivs hur socialt kapital, socialt stöd och resiliens beskrivs i litteraturen samt tidigare forskning relaterat till dessa teorier. Den fjärde forskningsfrågan i min studie utreder hur personal som jobbar med ensamkommande ser på socialt kapital, socialt stöd samt resiliens bland ensamkommande. Mitt empiriska material utgörs av kvalitativt insamlade semistrukturerade intervjuer. Jag har intervjuat sex personer som jobbar med ensamkommande. Respondenterna har olika yrkesbenämningar och har jobbat med ensamkommande under flera års tid. Jag har valt att inte redogöra för respondenternas yrkesbenämningar, ålder, kön eller i vilken kommun jag genomfört undersökningen för att säkra anonymiteten. Min analys har jag gjort genom innehållsanalys där jag analyserade fyra olika teman bestående av orsaker till valet av bransch, socialt kapital, socialt stöd och resiliens. Sammantaget visar min studie att ensamkommande har lättast att skapa sammanbindande socialt kapital inom boendet. Det är utmanande att skapa överbyggande socialt kapital och speciellt svårt är det att hitta finländska vänner. Respondenterna ser stödpersoner eller stödfamiljer som viktiga brobyggare. Skapandet av socialt kapital påverkas också av ensamkommandes personlighet och inställning. Ensamkommande som har kontakt med sin familj i hemlandet mår generellt bättre, men kontakten till familjen kan i vissa fall påverka välbefinnandet negativt. Rådande invandrapolitik påverkar även ensamkommandes välbefinnande. Enligt respondenterna frågar ensamkommande främst efter instrumentellt stöd i form av service eller materiella saker medan respondenterna anser att ensamkommande främst behöver emotionellt stöd. Ofta är strävan efter instrumentellt stöd egentligen ett behov av att få emotionellt stöd. En viktig del i respondenternas arbete bland ensamkommande är att ge informativt stöd. Utvecklandet av resiliens påverkas av den ensamkommandes bakgrund, personlighet och känsla av trygghet. Att få god kontakt till boendepersonalen anses främja resiliens.	
Nyckelord: ensamkommande, socialt kapital, socialt stöd, resiliens, asylsökande, välbefinnande	
Datum: 22.8.2019	Sidoantal: 86

Innehåll

Abstrakt

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund och problemdiskussion	1
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Avhandlingens disposition	3
2. Centrala begrepp.....	4
2.1 Ensamkommande flyktingbarn.....	4
2.2 Asylsökande.....	5
2.3 Asylprocess.....	5
2.4 Boende för ensamkommande minderåriga	6
2.5 Välbefinnande.....	6
3. Teoretisk referensram.....	7
3.1 Socialt kapital	7
3.1.1 Sociala kapitalets uppkomst.....	8
3.1.2 Former av socialt kapital.....	9
3.1.3 Forskningsperspektiv på socialt kapital	12
3.1.4 Hur socialt kapital skapas och effekter av det	13
3.1.5 Kritisk syn, likheter och skillnader	14
3.1.6 Att stärka det sociala kapitalet	15
3.2 Socialt stöd	17
3.2.1 Definition	17
3.2.2 Uppkomst av socialt stöd som teori för att förklara välbefinnande	18
3.2.3 Former och perspektiv av socialt stöd	20
3.3 Resiliens.....	22
3.3.1 Definition	22
3.3.2 Resiliensens uppkomst i forskning gällande barn.....	23

3.3.3 Resilensperspektivet	24
3.3.4 Resiliensmodeller	25
3.3.5 Resiliens och risk	26
3.4 Hur teorierna är länkade till varandra	27
4 Tidigare forskning	28
4.1 Socialt kapital	28
4.2 Socialt stöd	30
4.3 Resiliens	31
5 Metod	32
5.1 Val av metod	32
5.2 Val av intervjumetod	33
5.3 Konstruktion av intervjuguide	33
5.4 Urvalsmetod	34
5.5 Det strategiska urvalet i min forskning	35
5.6 Materialinsamling	36
5.7 Transkribering	37
5.8 Tillförlitlighet, trovärdighet och etiska aspekter	38
5.9 Analysmetod	40
6 Resultat	42
6.1 Att jobba med ensamkommande	42
6.1.1 Orsaken till valet av bransch	42
6.1.2 Hur jobbet med ensamkommande uppfattas	43
6.1.3 Utmaningar i jobbet	44
6.2. Socialt kapital	45
6.2.1 Ensamkommandes sociala kapital	46
6.2.2 Hur socialt kapital skapas samt hinder och möjligheter	48
6.2.3 Personalens roll i skapandet av socialt kapital	51

6.2.4 Socialt kapital och välbefinnande	52
6.3 Socialt stöd	54
6.3.1 Emotionellt stöd	54
6.3.2 Instrumentellt stöd	56
6.3.3 Informativt stöd.....	57
6.3.4 Värderande stöd	58
6.4 Resiliens.....	59
6.4.1 Nyanlända ensamkommande	59
6.4.2 Styrkor bland ensamkommande som främjar resiliens	60
6.4.3 Personalens roll i att främja resiliens	61
6.5 Hur mottagningsystemet kunde utvecklas för att stärka socialt kapital.....	63
7 Sammanfattande diskussion.....	66
Litteratur.....	73
Bilagor	
Bilaga 1: Samtyckesblankett	
Bilaga 2: Intervjuguide	

1 Inledning

I detta kapitel kommer jag att redogöra för bakgrunden till mitt val av tema. Därefter kommer jag att presentera avhandlingens syfte samt frågeställningar. Slutligen redogör jag för avhandlingens disposition.

1.1 Bakgrund och problemdiskussion

I den bästa av världar skulle ensamkommande flyktingbarn inte finnas. Verkligheten är tyvärr en annan då över 70 miljoner människor är på flykt, varav över hälften är barn, många av dem ensamma utan vårdnadshavare (UNHCR, 2008). Jag har jobbat med ensamkommande flyktingbarn sedan år 2004. Jag har sett flera hundra ensamkommande flyktingbarn komma och gå och mött dem både i egenskap av socialarbetare samt i förmansuppgifter samt handlett och rådgjort personal i många olika frågor. Ensamkommande flyktingbarn har alltid legat mig varmt om hjärtat för att de är i en sårbar ställning men också för att jag beundrar deras styrka och förmåga att klara sig i ett främmande land då de kommer med tom ryggsäck, helt utlämnade i ett nytt land med ett nytt språk och en ny kultur.

Ensamkommande flyktingbarns antal i Finland är i nordiska mått rätt blygsamt. Till Finland kommer ett normalt år ca 100–200 ensamkommande minderåriga asylsökande. År 2008 var siffran över 700 för att sedan igen sjunka till normala siffror. Rekordåret hittills är 2015 då 3014 ensamkommande sökte asyl. Siffrorna har sjunkit igen och år 2018 sökte 108 ensamkommande asyl. De största grupperna kommer från Afghanistan, Irak och Somalia. Merparten som kommer är pojkar i åldern 16–17 år. (Migrationsverket 2018.) Om man jämför med Sverige kom det 35369 ensamkommande dit under 2015 och 2017 var antalet 1336 (Migrationsinfo,2018).

I litteratur om ensamkommande vill man gärna försöka få ensamkommande att behandlas som en homogen grupp, men gruppen är i verkligheten ytterst heterogen (Åkerlund, 2016). Liksom flyktingar överlag finns det många olika orsaker till att ensamkommande flyr sina hemländer. Det kan vara fråga om humanitära kriser eller att de söker skydd på grund av beväpnade konflikter i hemländerna. Natur- och miljökatastrofer eller risk för att bli eller redan blivit offer för människohandel är andra orsaker. Ensamkommande kan också självmant fly sina hemländer

i jakten på ett bättre liv eller att få leva ett bedrägligt liv med nödvändig service för att mänskliga rättigheter skall uppfyllas. (Centralförbundet för barnskydd, 2015.)

Ensamkommande kommer till landet lagligt eller olagligt genom många varierande resesätt. Eftersom det ofta inte finns möjligheter att resa på ett lagligt och tryggt sätt är det vanligt att barnen är tvungna att förlita sig på människosmugglare med livet som insats under den ofta farliga resan. (Centralförbundet för barnskydd, 2015.)

Under år 2015 då mottagningsverksamheten utökades på grund av den stora flyktingströmmen till Finland fanns det inte tillräckligt med beredskap och resurser att på ett säkert sätt tillämpa och använda sig av de modeller som utarbetats för att kunna ta emot ensamkommande och många valde att söka jobb i branschen på grund av personliga intressen. För att kunna bemöta och förstå ensamkommande krävs det relevant utbildning och kunskap att kunna bemöta ensamkommande på ett professionellt sätt. (Cajvert, 2018.)

Hessle (2009) har i sin doktorsavhandling konstaterat att forskningen om ensamkommande är sparsam och att det framförallt saknas uppföljningsstudier. De tre ämnen det forskats mest i är psykosociala förhållanden, barns rättigheter och studier som fokuserat på organisationer som handhar mottagandet av ensamkommande. Forskning visar att ensamkommande är en psykosocialt utsatt grupp och att mottagandet har stor betydelse. Studier visar att många av barnen som unga vuxna fortfarande lider av allvarliga psykiska problem. Enligt Hessle innebär bemästring att till exempel klara studier och social anknytning och om att utveckla sociala nätverk. Att vara etablerad innebär oftast att man arbetar eller studerar men det anses även viktigt att vara socialt och ekonomiskt självständig. Det som enligt Hessle är faktorer som påverkar etableringen är sociala nätverk, skolan och en boendemiljö som respekterar barnets kulturella bakgrund.

Forskning om ensamkommande i Finland är inte lika omfattande som i Sverige. Detta beror troligen på att Sverige har längre traditioner att ta emot ensamkommande än i Finland. Sverige har också varit huvuddestination för ensamkommande under en längre tid och därför är mottagandet och integreringen av dem intressant för andra destinationsländer. (Hedlund, 2018.) Sverige tog till exempel emot 70 000 finska krigsbarn under andra världskriget och skapade då redan traditioner och system med ensamkommande barn (Lagnebro, 1994).

Hessle (2009) konstaterar att mottagandet en stor betydelse för ensamkommande. Som teoretisk referensram i denna avhandling har jag valt socialt kapital, socialt stöd och resiliens som alla tangerar ensamkommandes vardag och välbefinnande. Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning bland personal som jobbar med ensamkommande för att undersöka hur de ser på dessa teorier i sitt jobb med ensamkommande.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här avhandlingen är att undersöka personalens syn på socialt kapital, socialt stöd och resiliens bland ensamkommande. Mina frågeställningar är följande:

- Vilka begrepp är centrala för att förstå ensamkommandes situation?
- Hur beskrivs socialt kapital, socialt stöd och resiliens i litteraturen?
- Vad visar tidigare forskning om ensamkommande som anknyter till dessa teorier?
- Hur ser personal som jobbar med ensamkommande på socialt kapital, socialt stöd samt resiliens bland ensamkommande?

1.3 Avhandlingens disposition

Jag inleder med att i kapitel två redogöra för centrala begrepp som är användbara för läsaren att känna till i denna avhandling. I kapitel tre presenterar jag den teoretiska referensramen som utgör socialt kapital, socialt stöd och resiliens. Vidare, i kapitel fyra, redogör jag för tidigare forskning gällande ensamkommande som anknyter till teorierna. Mitt metodkapitel utgör det femte kapitlet och resultatet av min forskning presenteras i kapitel sex. Jag diskuterar och knyter samman min avhandling i det sjunde kapitlet i form av en sammanfattande diskussion.

2. Centrala begrepp

I detta kapitel kommer jag att beskriva de centrala begrepp som anses vara till nytta för att förstå vad ett ensamkommande flyktingbarn är, hur deras asylprocess ser ut och hur deras boende är ordnat under och efter asyltiden. De centrala lagar som styr mottagandet och asylprocessen framkommer även i begreppsförklaringen. Jag lyfter även fram definitionen på vad välbefinnande är eftersom begreppet framkommer både i min teori samt resultatdel.

2.1 Ensamkommande flyktingbarn

Ensamkommande flyktingbarn, på engelska *unaccompanied children* eller *unaccompanied minors* definieras av United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) enligt följande:” children who have been separated from both parents and other relatives and are not being cared for by any adult who, by law or custom, is responsible for doing so” (UNHCR, 2008, s. 8).

Om man översätter det till svenska kan man definiera ensamkommande flyktingbarn som ett barn som blivit separerad från sina föräldrar och inte tas hand av någon vuxen som enligt lag har ansvar för att göra det.

Ibland läser man även om det engelska begreppet *separated children* som nog är barn skilda från sina föräldrar men som kommer till det nya landet med till exempel närstående släktingar. I Finland väljer man dock att inte separera dessa två termer då även dessa barn skall klassas som ensamkommande flyktingbarn, såvida släktingen de kommer med inte har en vårdnadshavarroll juridiskt sätt. (Centralförbundet för barnskydd, 2015.)

Det är inte ett helt okomplicerat grepp att prata om ensamkommande. Begreppet har ifrågasatts för att det innebär en social kategorisering som kan innebära antaganden och föreställningar. (Åkerlund, 2016.) Cajvert (2018) lyfter upp att begreppet ensamkommande lätt kan bli diagnostiserande, då det kan anses ha en exkluderande funktion och barn ofta ser sig själva i relation vad som skiljer dem från andra barn, istället för att enbart se dem som barn. Det saknas dessutom en terminologi att referera till hela målgruppen, då ett ensamkommande barn kan utgöra både barn som sökt asyl, fått asyl, fått avslag och så vidare. För enkelhetens skull är det

därför enklast att definiera alla som ensamkommande (Wimelius, Isaksson, Eriksson, Haneberger& Ghazinour, 2012).

I denna avhandling kommer jag att använda begreppet ensamkommande som innefattar alla ensamkommande flyktingbarn under 18 år som söker asyl utan vårdnadshavare.

2.2 Asylsökande

En asylsökande är en flykting som på egen hand tar sig till ett annat land, där hen personligen söker skydd. Enligt Utlänningslagen (301/2004) § 94 definieras begreppet asylsökande som ”en utlänning, som vid ankomsten till Finland åberopar risk för kränkning av mänskliga rättigheter och som ansöker om internationellt skydd”. Man söker asyl hos polisen eller hos gränsbevakningen. Att söka asyl i ett annat land innebär att man har anledning att bli förföljd i sitt eget hemland och inte har möjlighet att få skydd där. Orsaken till förföljelse kan vara personens ursprung, religion, nationalitet, tillhörande samhällsgrupp eller politisk uppfattning. (Migrationsverket, 2018.)

2.3 Asylprocess

Asylprocessen i Finland baserar sig på direktiv som Europeiska unionen gjort upp gällande flyktingskap och mottagande av flyktingar. Direktiven är utarbetade så att asylsökandes levnadsstandard skall tryggas på samma sätt i alla EU-länder. Kriterierna för internationellt skydd skall vara enhetliga inom EU. (Inrikesministeriet, 2018.)

Under asylprocessen inkvarteras man på en förläggning, till en början oftast på en transitenhet som är en enhet där nyanlända asylsökande bor som väntar på asylsamtal. Efter att man varit på asylsamtal hos migrationsverket inkvarteras man på en förläggning som kan drivas av migrationsverket, kommuner, föreningar eller företag. Mottagningstjänsterna som erbjuds är det samma för alla. (Migrationsverket, 2018.)

Migrationsverket kallar asylsökande till ett asylsamtal för att reda ut skälen till asylansökan. Man kan få olika typer av beslut. Ett positivt beslut kan vara asyl, alternativt skydd eller

uppehållstillstånd på basen av andra grunder. Ett negativt beslut innebär att man kan överklaga beslutet till förvaltningsdomstolen eller lämna landet. (Migrationsverket, 2018.)

2.4 Boende för ensamkommande minderåriga

Asylprocessen som beskrevs ovan är gemensam för alla asylsökande, men boendet däremot skiljer sig för ensamkommande. Ensamkommande inkvarteras i gruppheim eller enheter för stödboende. Gruppheimen är ämnade för barn under 16 år medan 16- och 17-åringar inkvarteras i stödboenden. Personalstyrkan är större än på förläggningarna för vuxna och man fokuserar på vård och fostringsfrågor. (Migrationsverket, 2018.) Boendet för ensamkommande asylsökande regleras i lag av Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 746/2011. Vad gäller antalet platser vid ett gruppheim samt personalens kompetens följer man 59 § och 60 § i barnskyddslagen, (417/2007). Migrationsverket inrättar och övervakar gruppheim för asylsökande (Migrationsverket,2018).

Ensamkommande har även en av tingsrätten förordnad företrädare som bevakar barnets intressen i olika situationer. Företrädaren för den talan som hör till vårdnadshavarens uppgift och deltar till exempel med barnet vid migrationsverkets asylsamtal. (Migrationsverket 2018.)

Efter att barnet fått uppehållstillstånd bor barnet på ett familjegruppheim vars verksamhet regleras i lag av Lagen om främjandet av integration (1386/2010). Det är även möjligt med placering i familjehem. Familjegruppheimen inrättas av Närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM). Även på familjegruppheimen tillämpar man barnskyddslagen vad gäller personalens kompetens och storlek.

2.5 Välbefinnande

WHO:s definition av begreppet hälsa från 1948 lyder ”Hälsa är det högsta möjliga välbefinnandet hos den enskilde individen, fysiskt, psykiskt och socialt och inte enbart frånvaro av sjukdom”. (WHO, 1978.)

Välbefinnande är ett fenomenologiskt begrepp som utgår från individens livsvärld och uttrycker dennes känslor. Välbefinnandet är unikt eftersom det är kopplat till individens inre upplevelser.

Det är därför svårt att finna objektiva kriterier för vad välbefinnande egentligen är eftersom det handlar om individens subjektiva upplevelse av hälsa. (Wiklund, 2003.)

Man kan se att det finns olika perspektiv på hälsa och för att förklara hur individer kan se begreppet på olika sätt. Man kan se två olika inriktningar: biomedicinsk och humanistisk inriktning. Den biomedicinska inriktningen ser hälsa som motsats till sjukdom. Med det menas att är man sjuk så har man inte hälsa. Den humanistiska inriktningen ser däremot inte hälsa och sjukdom som motsatser till varandra. Detta perspektiv innebär att det går att ha hälsa samtidigt som man har en sjukdom, likväl som att en individ kan vara fri från sjukdom men ändå inte ha hälsa. (Medin & Alexanderson, 2000.)

I denna avhandling har välbefinnande som begrepp en underordnad betydelse men begreppet som sådant förekommer både i min teori och resultatdel och är därför väsentligt att definiera.

3. Teoretisk referensram

I detta kapitel behandlas teorier om socialt kapital, socialt stöd och resiliens, vilka ses som centrala för att förstå ensamkommandes välbefinnande. Socialt kapital kommer att utgöra den mest omfattande teorin. Socialt stöd kan anses ingå i socialt kapital, men jag kommer ändå att behandla det som ett skilt kapitel eftersom det är en central del gällande ensamkommandes välbefinnande. Resiliens som anses vara en positiv sak att utveckla för ensamkommande ingår i det sista kapitlet i teoridelen.

3.1 Socialt kapital

Socialt kapital har många olika definitioner. Inledningsvis kommer jag skriva en kort sammanfattning av begreppet medan jag i följande kapitel ser på olika former och perspektiv. Jag behandlar även hur socialt kapital skapas och effekterna av det. Vidare redogör jag för likheter och skillnader samt belyser socialt kapital ur en kritisk synvinkel. Jag avslutar med att se på hur man kan stärka socialt kapital.

Socialt kapital kan beskrivas som resurser i våra sociala nätverk som är till nytta för oss när vi behöver dem. De flesta har ett socialt kapital som är ett grundkapital med anledning av att vi

växt upp i lokalsamhällen tillsammans med föräldrar som är välkända och respekterade och där människor har förtroende för varandra. Vi bygger även upp eller stärker vårt sociala kapital genom egna aktiviteter. (Starrin & Rønning, 2011.)

Rothstein (2003) menar att man kan försöka definiera socialt kapital genom att börja med att dela upp begreppet i två olika delar ”social ”och ”kapital”. Social syftar på att det har att göra med relationer mellan individer och kapital utgör en form av tillgång för de människor eller organisationer som besitter kapitalet.

Putnam (2001, s 18) beskriver socialt kapital som ”ett band mellan individer-sociala nätverk och de normer för ömsesidighet och påtaglighet som uppstår ur dem”. Socialt kapital kan vara både en ”privat vara” och en ”offentlig vara”. (Putnam, 2001.)

Socialt kapital kan även kortfattat sägas vara ”den du känner, inte den du är” (Woolcock & Narayan, 2000, s. 225). Citatet syftar på det som begreppet socialt kapital kraftfullt försöker fånga.

3.1.1 Sociala kapitalets uppkomst

När man läser om socialt kapital är det oftast tre stora namn som nämns. Enligt flera författare var den franske sociologen Pierre Bourdieu den som öppnade upp begreppet redan 1980. Han nämnde begreppet i en fransk artikel men eftersom den var på franska fick den ingen stor genomslagskraft. (Starrin & Rønning, 2011.) Den andra, James Coleman (1988), publicerade åtta år senare ett arbete som idag tillhör de mest citerade. Genomslagskraften kom dock 1993 då Putnam (1993, 2000) gav ut boken *Making Democracy Work* och *Bowling Alone*. Boken *Bowling Alone* beskriver samhällsutvecklingen där människor blir allt mer isolerade och skilda från varandra. Titeln kommer från att man tidigare bowlade tillsammans, nu bowlar man ensam. Putnam stod för det stora uppsvinget vad gäller socialt kapital. (Starrin & Rønning, 2011.)

Ser man på dessa tre har de haft lite olika definitioner på vad socialt kapital är. Bourdieu (1986) ansåg att det är summan av faktiska eller virtuella resurser som tillkommer då en individ eller grupp har ett nätverk med mer eller mindre institutionaliserande förbindelser av ömsesidig bekantskap och erkännande. Bourdieu menade att lika typer av kapital, det vill säga ekonomiskt, kulturellt, symboliskt och socialt kapital stödjer varandra så att en form av socialt kapital kan förvandlas till en annan.

I ett senare skede omformulerade Bourdieu definitionen på socialt kapital och fäste då vikt vid gemensamma, faktiska och potentiella resurser som ägs av etablerade sociala nätverk baserade på ömsesidighet i relationer och erkänsla. (Portes, 1998.)

3.1.2 Former av socialt kapital

I detta kapitel kommer jag att se närmare på vilka olika former av socialt kapital som det skrivs om i litteraturen. Här väljer jag att fokusera på Coleman och Putnam.

Coleman definierade socialt kapital som en uppsättning resurser som är tillgängliga genom sociala relationer. Dessa utgör aspekter av sociala strukturer som främjar vissa handlingar hos aktörerna. Coleman kopplade ihop det sociala med ekonomernas kapitalbegrepp för att få fram en sammansmältning av ekonomi och kultur. Han ansåg att de osynliga relationerna kunde ha stor betydelse och synliga effekter. Detta synsätt hade tidigare inte ingått i ekonomernas modeller och kalkyler. Coleman anser att det sociala kapitalet byggs upp som en oavsiktlig följd av individens målinriktade handlingar. Ser man på ekonomiskt kapital så styrs det av medvetna val. Sociala relationer kan enligt Coleman utgöra socialt kapital genom att etablera förpliktelser eller förväntningar mellan aktörer, genom att i sociala miljöer skapa tillit, etablera öppna informationskällor, fastställa normer som understöder vissa beteendeformer eller slutligen genom att verkställa sanktioner mot dem som bryter mot normerna. (Coleman, 1988.)

Genom att använda exempel från skolvärlden förklarade Coleman skillnader mellan olika typer av kapital och hur de främjar barnens skolgång. Inom familjen menar Coleman att det finns tre olika typer av kapital: ekonomiskt kapital, humankapital och socialt kapital. Det sociala kapitalet inom familjen utgör relationen mellan föräldrar där föräldrarnas roll i inläringssituationen har en betydelse i barnets skolgång. (Nyqvist, 2009.)

Colemans (1988) synsätt på socialt kapital kan indelas i tre olika punkter:

a) Åligganden, förväntningar och pålitlighet inom strukturer

Här kan man se det sociala kapitalet som strukturer med ömsesidiga system bestående av tjänster och gentjänster. Om en person gör något för en annan person förväntar sig personen som gjort något att få något tillbaka och den person som fått hjälpen känner en plikt att hjälpa den som hjälpt. Denna form av socialt kapital är beroende av ömsesidig pålitlighet.

b) Informationskällor

Det är enligt Coleman möjligt att få tillgång till information via sociala relationer utan att det kostar pengar eller tid. Genom att få tillgång till information kan individen agera.

c) Normer och effektiva sanktioner

Om det finns normer som är effektiva skapas en form av socialt kapital och samhället är tryggare. Normer bör styras av allmänintresse istället för eget intresse för att upprätthålla socialt kapital. Dyliga normer kan bli starkare av socialt stöd eller belöningar och de kan stärka familjeband. (Coleman, 1988.)

Putnam har två stora arbeten som ofta lyfts fram i diskussioner om socialt kapital. Det första utkom 1993 med titeln *Making Democracy Work*. Verket översattes till svenska år 1996 till *Den fungerande demokratin*. Putnam konstaterar att ett samhälle med stort socialt kapital är ett samhälle med hög nivå av socialt deltagande och hög tillit till andra. Boken är en jämförande studie mellan näringsverksamheterna i norra och södra Italien med slutsatsen att Norditalien framstod som mer effektivt på grund av etablering av välfungerade sociala nätverk och tillit mellan aktörerna. Detta ledde till att det blev lättare att samordna aktiviteter och insatser. Sociala kapitalet bidrog till kollektivt handlande och att informationen flöt lättare. Putnam nämner tre olika former av socialt kapital: mellanmänniskt förtroende, sociala normer och deltagande i formella och informella nätverk. (Putnam, 1993.)

Enligt Nyqvist (2009) bidrog boken till att intresset för begreppet socialt kapital kan ses som en resurs för ett större kollektiv och inte enbart för en enskild individ. Putnam kan ses som den första företrädaren för detta synsätt med anledning av sitt verk.

Även i Putnams (2001) andra stora verk, *Bowling Alone* eller på svenska *Den ensamme bowlaren* är betydelsen av tillit och nätverk framträdande. Putnam menar att det sociala kapitalet minskat avsevärt och ser minskat intresse för frivilligarbete och att människor träffas mindre som faktorer som påverkat utvecklingen. Utvecklingen anses leda till minskad tillit vilket i sin tur kan öka kriminaliteten. Samtidigt som budskapet kan anses som pessimistiskt kan man samtidigt tro att det finns hopp och nya vägar för att bevara socialt kapital (Starring&Rønning 2011).

Enligt Putnam (refererad i Sundback & Nyqvist, 2010) har socialt kapital lyfts fram främst som en kollektiv resurs, men han anser även att den kan vara till nytta för den enskilda individen.

Som ett resultat av Putnams forskning har en analytisk och mångdimensionell teori om socialt kapital skapats. Man kan börja med att skilja på strukturellt och kognitivt socialt kapital. Inom hälsoforskning är denna åtskiljning central då den anses påverka individers hälsa. Strukturellt kapital indikeras av sociala nätverk medan det kognitiva sociala kapitalets viktigaste indikator är tillit. Även socialt stöd kan ses som en form av kognitivt socialt kapital. Den strukturella formen beskriver nätverk, relationer och institutioner vilka gör det möjligt att samarbeta och interagera individer eller grupper emellan. Ser man på det kognitiva sociala kapitalet ligger fokuset på attityder, tillit, förtroende samt ömsesidighet. Det beskriver även kvaliteter i människorelationer. Det som skiljer det kognitiva och strukturella sociala kapitalet är analysen vad människor gör och vad de känner eller upplever genom sina sociala kontakter. De är länkade till varandra, men är ändå två empiriskt skilda former.

Utöver indelningen i strukturella och kognitiva dimensioner behöver man skilja på sammanbindande (*bonding*), överbyggande (*bridging*) och nivå-länkande (*linking*) socialt kapital. Distinktionen mellan den överbyggande och den sammanbindande är den viktigaste. Det sammanbindande sociala kapitalet hittas främst hos individer som står varandra nära med likadan bakgrund. Det innebär att de med annorlunda bakgrund riskerar uteslutas. Överbyggande socialt kapital finns i heterogena relationer och har mer inkluderande tendens. Dessa två horisontella dimensioner fyller olika funktioner. Det sammanbindande sociala kapitalet binder samman kollektiv genom att stärka solidariteten, ofta i familjer eller i små lokalsamhällen eller minoriteter. (Putnam, 2001.)

Det överbyggande sociala kapitalet främjar informationsspridning och möjliggör tillgång till stöd för individer utanför de egna när relationerna. Vad gäller demokratiutveckling har Putnam ansett att det överbyggande sociala kapitalet har en viktig roll eftersom det främjar uppkomst av gemensamma normer och värderingar samt underlättar möten mellan personer med olika sociala och etniska bakgrunder. Det nivå-länkande sociala kapitalet har likheter till Putnams definition av vertikalt socialt kapital. Det länkar ihop individer på olika nivåer med olika positioner vad gäller makt, status och förmögenhet. Strukturellt och kognitivt socialt kapital kan ha överbyggande, sammanbindande eller nivå-länkande aspekter. (Putnam, 2001.)

Putnam (2001) beskriver det sammanbindande kapitalet som ett extra starkt sociologiskt smörjmedel medan det överbyggande ger ett sociologiskt smörjmedel. Faktorer som bidrar till sammanbindande och överbyggande socialt kapital skall inte som ”antingen eller” kategorier som de sociala nätverken kan delas in i, utan ”mer eller mindre” dimensioner där de olika formerna kan jämföras.

3.1.3 Forskningsperspektiv på socialt kapital

Om man ser till forskning gällande socialt kapital är det intressant att belysa de olika perspektiven. Sett till invandrare och ensamkommande som jag behandlar i denna avhandling kan man anse att etablering i samhället är en förutsättning för välbefinnande och då kan det vara intressant att se på de olika perspektiven.

Man kan enligt Woolcock och Narayan (2000) hitta fyra olika perspektiv sett till forskningsområdet socialt kapital. Det civilsamhälleliga perspektivet ser socialt kapital såsom lokala organisationer som klubbar, samfund och civila grupper. Här ser man på socialt kapital som något som är enbart positivt och man ser på antalet och densiteten. En positiv effekt på samhället är att människor engagerar sig och ju fler desto bättre. Putnams syn på socialt kapital han härledas till detta perspektiv.

Nätverksperspektivet anser att relationerna mellan vertikala och horisontella organisationer och grupper är viktiga men även relationerna mellan olika organisationer. Det krävs även svagare band mellan organisationer som korsar klass, religion och etnisk tillhörighet för att försäkra sig om en ekonomisk utveckling. Nätverksperspektivet betonar vikten av sammanbindande och överbryggande socialt kapital för ekonomisk utveckling. Ett positivt sammanbindande socialt kapital kan till exempel vara fattiga kvinnor som organiserar sig i en producentförening och därav får ökade möjligheter till startkapital och lån. Ett överbryggande socialt kapital är nödvändigt med tanke på formella kontakter. Enligt detta perspektiv är det viktigt att skilja på källor till det sociala kapitalet från effekterna av socialt kapital. Ser man enbart på önskvärda effekter av socialt kapital bortser man från att effekterna kan bli tillgängliga för vissa grupper på bekostnad av andra grupper. Bourdieus teori kopplas till detta perspektiv i och med att han till exempel inte förutsätter att utbyten i nätverken bygger på tillit och ömsesidighet. (Woolcock & Narayan, 2000.)

Det perspektiv som argumenterar för att vitaliteten till stor del är ett resultat av politiska, legala och institutionella miljön i civilsamhället kallas institutionella perspektivet. Då nätverksperspektivet och civilsamhälleliga perspektivet ser sociala kapitalet som en oberoende variabel ser det institutionella perspektivet det som en beroende variabel. Det är kvaliteten hos de formella institutionerna som avgör olika gruppers kapacitet att agera för det kollektiva bästa. (Woolcock & Narayan, 2000.) Rothsteins teorier lyder under detta perspektiv i och med att han

anser att socialt kapital har med förtroende för politiska institutioner att göra och att välfärdsstaten gynnar uppkomst av socialt kapital. (Rothstein, 2003).

Det sista perspektivet, synergiperspektivet, försöker integrera nätverksperspektivet med det institutionella perspektivet. Förhållanden som kan fostra utvecklande synergier och dynamiska professionella allianser mellan statliga organ och civilsamhället söks. För att man skall kunna försäkra sig om ekonomisk utveckling behövs ett samarbete mellan statsmakten och civilsamhället. Ett nära samarbete och ett överbyggande socialt kapital är av avgörande betydelse. Det är dock de starkaste grupperna som dominerar i samhället när samhällets sociala kapital består av sammanbindande kapital i grupper. Det leder till att de svagare exkluderas. Woolcock och Narayan är själv förespråkare för detta perspektiv och anser att det har störst empiriskt stöd. Även Bourdieus och Rothsteins politiska aspekter anses höra till detta perspektiv. (Woolcock & Narayan, 2000.)

3.1.4 Hur socialt kapital skapas och effekter av det

Man kan konstatera att en av sociala kapitalets mest omdiskuterade frågor är hur det skapas och vilket resultat som uppnås av det.

Portes (1998) har gjort skillnad på källor till socialt kapital och dess effekter. Portes pratar om två olika källor till socialt kapital, värderationella och instrumentella motiv för att kunna ställa resurser till förfogande för andra.

Som värderationella motiv räknas internalisering av gällande normer, som att till exempel följa trafikregler eller att delta i välgörenhetsinsamlingar. Bunden solidaritet är också ett värderationellt motiv som innebär att man identifierar sig med sin egen grupp, samhälle eller klass. Situationen som är liknande för den som befinner sig i gruppen leder till att man identifierar sig med varandra och stödjer varandra. Genom instrumentella motiv förväntar man sig att bli kompenserad i fortsättningen och då uppstår ett så kallat ömsesidigt utbyte. Om förväntningarna att få något tillbaka inte är personliga utan av en grupp eller kollektiv pratar man om upprätthållande tillit. Det som investeras i gruppen ger utdelning i form av ära eller status. (Portes, 1998.)

Putnam (2000) reflekterar inte desto djupare hur socialt kapital skapas. Han konstaterar dock att de som redan har ett socialt kapital utökar det och för de som saknar socialt kapital försvagas

det ytterligare. Till skillnad från andra kapital ökar det sociala kapitalet ju mer det används. Förtroende människor emellan blir större ju mer man visar det för varandra.

Coleman (1988) anser att alla sociala strukturer främjar socialt kapital i någon form, men att vissa sociala strukturer är viktigare. Han betonar vikten av så kallade tillslutna sociala nätverk. Världsbanken (2003) lyfter även upp källor till socialt kapital, även om det är tveksamt om klassificeringen har en teoretisk förankring. Världsbanken lyfter upp familjen som en huvudkälla till ekonomisk och social välfärd för en enskild individ. Relationer inom familjen främjar tillitens utveckling, vilket är nödvändigt för att bilda alla yttre relationer. Familjens förmåga att möta barns fysiska och känslomässiga behov påverkar starkt deras uppfattningar om andras trovärdighet. Att ha kontakt med vänner eller personer i grannskapet främjar socialt kapital samt genom att arbeta för de gemensamma bästa. Detta är speciellt viktigt för mindre bemedlade då det kan anses vara ett substitut för human och fysiskt kapital. Socialt kapital är beroende av frivilliga framgångsrika organisationer då de ger möjligheter att delta samt en röst för de som är utestängda från mer formella sammanhang.

En källa Världsbanken lyfter upp är etniska nätverk som en social konstruktion som påverkar både hur individer uppträder och tjänar som ett sätt att binda samman vissa människor och utesluta andra. Genom att samla likasinnade uppnår man gemensamma mål. (Världsbanken, 2003.)

Effekter av socialt kapital kan enligt Portes (1998) ses som att det sociala kapitalet upprätthåller den sociala kontrollen så att medlemmarna i en viss grupp håller koll på varandra på ett informellt sätt. Socialt kapital gynnar även barnens skolgång och utveckling eftersom det fungerar som ett slags familjestöd. Den vanligaste effekten av socialt kapital anses vara att det bidrar till förmåner genom nätverk utom familjen. Putnam (2000) menar att de människor som har ett stort socialt kapital blir mera toleranta vilket gynnar samhället.

3.1.5 Kritisk syn, likheter och skillnader

Socialt kapital är viktigt för processer i samhället, såsom till exempel skapande processer som resulterar i gemensamt handlande eller kollektiv produktion. Socialt kapital är en metafor som inte refererar till något bestämt. Det som skiljer socialt kapital från ekonomiskt kapital är att

individen ofta är omedveten om sina egna sociala resurser. Socialt kapital behöver också användas med större eftertanke och försiktighet än till exempel användning av pengar. (Sundback & Nyqvist, 2010.)

Vill man se socialt kapital kritiskt kan man ana att socialt kapital kan motverka tolerans och bidra till diskriminering. Detta var något som Putnam (2001) lyfte upp i Den ensamme bowlaren. Portes (1998) lyfter fram sjunkande moral som en negativ effekt av socialt kapital då solidariteten inom en grupp blir så stark. Det är av yttersta vikt att man i forskning separerar olika former och dimensioner av socialt kapital samt att man förstår både positiva och negativa effekter av socialt kapital. (Sundback & Nyqvist, 2010.)

Schuller, Baron och Field (refererad i Sundback & Nyqvist, 2010) redogör för Colemans syn som har kritiserats för vaghet eftersom den anses överbetona betydelsen av nära och starka relationer och för att skilja för mycket mellan naturliga och konstruerade former av socialt kapital. Coleman kritiseras även för funktionalism och för byggande av en organisk samhällssyn.

Vill man försöka hitta skillnader och likheter i de olika perspektiven på socialt kapital kan man enligt Starrin och Rønning (2011) konstatera att Bourdieu mest fokuserade på individnivå, medan Putnam betonade samhällsnivån. Det kan anses vara lättare att förstå socialt kapital på individnivå, då det är lättare att ordna saker i lokalsamhället än i obekanta miljöer. Det sociala kapitalet är huvudsakligen beroende av den enskilda individen, även om det i viss mån kan gå i arv. Det tillskrivs också personen från deras specifika drag.

Den kollektiva nivån (eller hos Putnam samhällsnivå) är svårare att förstå vad gäller mängden minskat socialt kapital och dess innebörd. Det utmanas av både frågan om på vilka andra sätt socialt kapital kan komma till uttryck och hur vi mäter mängden. Coleman var igen inspirerad av ekonomiska tankar. Samtliga dessa tre har fått kritik för att ignorera könets betydelse och för att inte undersöka eller diskutera om män och kvinnor bygger upp och bevarar socialt kapital på olika sätt. (Starrin & Rønning, 2011.)

3.1.6 Att stärka det sociala kapitalet

Putnam (2001) diskuterar hur man kan skapa eller återskapa socialt kapital. Han konstaterar redan inledningsvis att det inte är någon lätt uppgift eftersom gemenskaps känslan de senaste

åren har ebbat ut. Man kan tydligt se att det sociala kapitalet har försvagats då människor inte längre är lika engagerade i gårdsfester eller att det läggs mer fokus på den enskildas bästa istället för den gemensamma strävan efter det allmänna bästa. Världen har förändrats och man kan fråga sig hur man kan fylla på eller stärka våra reserver av socialt kapital. Det är idag ett annorlunda samhälle än det var tidigare då merparten av kvinnor förvärvsarbetar, tekniken accelererar och inga större världskrig förekommer. Marknaderna är dessutom globala och både individer och företag är rörliga. Man kan konstatera att det finns både en institutionell och individuell syn på samhällsfrågor. Det är svårt att på egen hand, eller på individuell nivå, skapa ett samhälle som är mer engagerat trots att dessa insatser är outhärliga.

Putnam presenterar sex olika förslag till åtgärder som kunde stärka socialt kapital hos individen. Han föreslår till exempel att man bör arbeta för medborgarandan med ungdomar som närmar sig myndig ålder. Främst det överbryggande sociala kapitalet bör stärkas och Putnam föreslår till exempel att utbildningen i medborgarskap borde förstärkas och förbättras. Man behöver fokusera mera på vilka åtgärder ungdomarna själva kan bidra med i närsamhället istället för att fokusera på nationell nivå. Fritidsaktiviteter kopplade till både skola och annan aktivitet förstärker samhällsengagemanget längre fram i vuxen ålder. Kulturella aktiviteter anses ha gynnsam effekt på återuppbyggnad av samhällsgemenskap. Att sjunga eller dansa tillsammans kräver inte gemensam ideologi eller likadan social eller etnisk bakgrund. Att skapa överbryggande ökat socialt kapital kräver att vi höjer oss över våra sociala, politiska och professionella identiteter och knyter an till människor som är olika oss själva. Kultur och konst fungerar som en viktig brobyggare. (Putnam 2001.)

Man har konstaterat att relationer som inte är inte nära och banden således inte starka har stor betydelse för individer med litet kontaktnät och få sociala arenor. Undersökningen har gjorts på en grupp utvecklingsstörda i nya bostadsformer. Offentligheten blev en frizon och en utvecklingszon för de utvecklingsstörda som inte kontrollerades av andra, då det var platser med både välbekanta och okända inslag. De utvecklingsstörda fick nya möjligheter och ny social identitet. Detta exempel visar med Putnams termer hur *bonding* kan fungera som en förutsättning för *bridging* och starkare inkludering. Ett kollektiv av likasinnade kan ge bekräftelse på den egna identiteten samtidigt som det blir ett fri rum med styrka att bemästra det samhälle de utvecklingsstörda vill vara en del av. Utöver detta visar det även hur de svaga band som utvecklas i grannskap, samt i den lokala offentligheten, skapar ett socialt kapital av *bridging*. (Starrin & Rønning, 2011.)

Avslutningsvis vad gäller socialt kapital kan man konstatera att det finns många olika former och inriktningar. I dessa kapitel om socialt kapital har jag redogjort för några synsätt. Jag har valt att lyfta upp även de synsätt på socialt kapital som jag inte använder mig av i min analys och resultatdel främst för att belysa hur omfattande och bred teori socialt kapital är. I min avhandling är det Putnams indelning i sammanbindande och överbryggande socialt kapital (som jag redogör för i kapitel 3.1.2) som främst lyfts fram. Det sammanbindande kapitalet är oftast lättare att få tillgång till för ensamkommande i form av landsmän och andra medboende (Eriksson, Ghanzinour, Haneberger, Isaksson & Wimelius, 2014). Det överbryggande sociala kapitalet spelar en viktig roll i integrationen (Starrin & Rønning, 2011). Överbryggande socialt kapital möjliggör även tillgången till stöd utanför den egna närregionen och anses vara den form av kapital man behöver då man skall ”slå sig fram”. Man närmar sig lätt innebörden av andra begrepp såsom socialt stöd när man pratar om individens sociala kapital (Putnam, 2001). Socialt stöd kommer att behandlas i följande kapitel.

3.2 Socialt stöd

I dessa kapitel som handlar om socialt stöd kommer jag skriva om definitionen av socialt stöd samt hur forskningsområdet socialt stöd uppkom. Jag redogör även för vilka olika former och perspektiv av socialt stöd som är relevanta för mitt tema om ensamkommande. Teorin är inte enkel att skriva om och det finns begränsad litteratur som handlar specifikt om socialt stöd.

3.2.1 Definition

Att definiera socialt stöd är svårt, eftersom det inte finns någon enhetlig definition på vad socialt stöd är. Cohen (2004) anser att socialt stöd kan definieras som ett socialt nätverk som tillhandahåller psykologiska och materiella resurser vars syfte är att gynna individens förmåga att hantera stress. Socialt stöd kan även definieras som nära känslomässigt stöd, uppskattning och kontakter inom och utanför familjen samt hur en person kan hantera vardaglig stress både på jobbet och i familjeliv genom sociala nätverk och kontakter (Hendersen, Duncan-Jones, Byrne & Scott, 1980).

Klamas (2010) definierar i sin doktorsavhandling socialt stöd som betydligt mer än en insats eller en stödform. Hon anser att det är en kommunikation och interaktion mellan människor som är kombinerat med kvalitativa relationella aspekter vars målsättning är delaktighet och en känsla av att vara betydelsefull och värderad som den människa man är.

Termen social integration har använts för att hänvisa till förekomsten av sociala nätverk. Socialt nätverk avser nätet av sociala relationer som omger personer. Socialt stöd är en av de viktiga funktionerna i sociala relationer. Således avser begreppet socialt nätverk kopplingar mellan personer som kan eller inte kan ge socialt stöd och som kan tjäna andra funktioner än att ge stöd. Numera har begreppet socialt kapital använts för att beskriva vissa resurser och normer som uppstår genom sociala nätverk. Sociala nätverk ger upphov till olika sociala funktioner såsom social påverkan, social kontroll, social jämförelse, kamratskap och socialt stöd. (Ferlander, 2007.)

House och Khan (1985) anser att termen socialt stöd syftar på en rad olika aspekter av sociala förhållanden. Ibland definieras det som existensen eller kvaliteten på sociala förhållanden eller specifika typer såsom äktenskap, vänskap eller organiserade medlemskap. Ibland avses strukturen på en enskild individs sociala förhållanden. Socialt stöd definieras ibland som funktionellt innehåll i relationer, till exempel i vilken grad relationerna involverar flöden av påverkan eller känslomässig oro, instrumentell eller konkret syfte.

Eftersom begreppet socialt stöd har undersökts av forskare inom olika områden såsom antropologi, medicin, psykologi, sociologi och epidemiologi är det lättare att förstå varför det är svårt att uppnå enighet om vad socialt stöd innebär. (Uchino, 2004.)

3.2.2 Uppkomst av socialt stöd som teori för att förklara välbefinnande

Studier vad gäller sociala faktorer och hälsa har långa traditioner. Att hitta teoretisk litteratur gällande enbart socialt stöd är svårt. Det är betydligt lättare att hitta litteratur om kopplingar mellan socialt stöd och hälsa samt dess mät funktioner. Durkheim anses vara den som startade upp frågan i och med hans studie gällande sociala relationer och dödlighet. Durkheim försökte förklara att självmord hade samband med social sammanhållning. Hans referenser till forskning

gjorde det lätt att se hur relationer och dess närvaro eller frånvaro kan påverka självmord. Durkheims analyser hittas fortfarande i studier som kopplas till socialt stöd. (Uchino, 2004.)

Cobb och Casell publicerade 1976 definitioner på vad socialt stöd är och definitionen godkändes som den allmänna definitionen av socialt stöd inom den psykosomatiska medicinen. Samtidigt slog benämningen biomedicinska modellen igenom och Cobb (refererad i Uchino, 2004) definierade socialt stöd som ges till någon man som bryr sig om eller älskar. Dessa sociala stödformer var speciellt viktiga att få under situationer med hög stressfaktor såsom graviditet, sjukdom eller vid förluster av närstående. Casell (refererad i Uchino, 2004) såg sociala stödet mer ur ett biologiskt perspektiv och hävdade att socialt stöd bäst ses som en skyddande faktor som tillhandahålls av viktiga nätverksmedlemmar som påverkar individens biologiska resistens mot sjukdom. Dessa två synsätt, sociala och biologiska, är viktiga för slutsatsen att sociala relationer är viktiga för hälsan men också för att dessa synsätt fortsättningsvis dominerar forskningen om socialt stöd och hälsa. (Uchino, 2004.)

Den första välkontrollerade longitudinella forskningen gällande sambandet mellan sociala relationer och dödlighet publicerades efter Cobb och Casell av Berkman och Syme. Forskningen bidrog till slutsatsen att ju färre sociala relationer en individ har, desto högre är dödligheten. (Berkman & Syme, 2017.) Cohen och Wills uppmärksammande i mitten på 1980-talet olika sätt att mäta socialt stöd och hur detta kunde relateras till hälsa. De noterade att det fanns minst två olika sätt att mäta stödet på, strukturella och funktionella stödåtgärder. De strukturella stödåtgärderna fokuserade på sammankoppling eller förekomst av sociala band och de funktionella stödåtgärderna utvärderade funktionerna från medlemmarna i sociala nätverken såsom hur man uttrycker omsorg i nära relationer. De strukturella stödåtgärderna hade generellt bättre hälsofrämjande effekter eftersom de gav en känsla av stabilitet och självvärde. Eftersom vi ibland utsätts för händelser, så kallade stressorer, som påverkar känslan av stabilitet fann Cohen och Wills att stödjande nätverk minskar belastningen av stress och främjar hälsa och välbefinnande. De funktionella stödåtgärderna dämpar de skadliga effekterna då man utsätts för exponering av stress. Cohen och Wills arbete kom att breda perspektiven på socialt stöd. (Cohen & Wills, 1985.)

År 1988 publicerades House med flera resultat av studien gällande sociala relationer och dödlighet. Man sökte efter bevis från forskning som indikerade att social integration har en skyddande effekt vad gäller dödlighet. Att ha ett socialt nätverk omkring sig har liknande

effekter som medicinska faktorer så som blodtryck, rökning och fysisk aktivitet. (House, Landis & Umberson, 1988.) Deras analys fungerar fortfarande som grund för många forskare som intresserar sig för kopplingar mellan relationer och hälsa (Uchino, 2004).

3.2.3 Former och perspektiv av socialt stöd

Det finns många olika indelningar och perspektiv på socialt stöd. Jag kommer i denna avhandling att presentera uppdelningen av strukturellt perspektiv och funktionellt perspektiv, som bäst anses beskriva välmående och psykisk hälsa som är relevant i denna uppsats.

Strukturellt perspektiv på socialt stöd innefattar strukturerna i en individs sociala liv samt de funktioner som de kan bidra till. Det kan handla om medlemskap i olika grupper eller vilka typer av band till familjen som finns. (Uchino, 2004.) Thoits (2011) hävdade att anpassning eller integrering till det sociala samhället utgör en grund för stark känsla av självidentitet. Social anpassning eller integrering är mesta dels fördelaktig på grund av de sociala roller som en sådan integration bidrar till. En del hävdar dock att det kan leda till rollkonflikter om man har för många sociala roller.

Man kan mäta det strukturella stödet på många olika sätt. En av det vanligaste sättet är genom det sociala nätverksindexet SNI, som har fyra olika teman såsom äktenskap, kontakt med nära vänner och släktingar, kyrkliga medlemskap och informella och formella gruppmedlemskap. (Uchino, 2004.) Berkman och Syme (2017) som använde SNI som mätmetod fann att ju lägre poäng man hade enligt skalan desto högre sannolikhet att uppleva tidig dödlighet.

Nyare studier gällande former av socialt stöd ses ofta ur funktionella perspektiv då de koncentrerar sig på de funktioner som upprätthålls av sociala relationer. Uppdelningen består oftast av vilket stöd som uppfattas och vilket stöd som tas emot eller tillhandahålls av andra. Dessa resurser definieras ofta också som sociala resurser som är en del av ett ömsesidigt stödjande nätverk. (Uchino, 2014.)

Socialt stöd kan enligt House och Khan (1985) samt Uchino (2014) delas in i fyra breda typer av stödjande beteenden eller handlingar. *Child and Adolescent Social Support Scale* är ett amerikanskt mätinstrument som mäter barn och ungdomars nivå av socialt stöd. Även enligt

detta mätinstrument delas det sociala stödet in i fyra olika former som beskrivs här. (Malecki & Demary, 2002.)

a) Emotionellt stöd

Denna form av stöd innebär tillit, kärlek, empati och individens känslor och att det finns personer i ens nätverk som tycker om, bryr sig om och vill hjälpa. Stödet förstås ofta som att någon i ens närhet kommer att finnas till oavsett vad som händer. Det kan även innebära att man har möjlighet att dela föreställningar och erfarenheter med andra och att kunna avleda uppmärksamheten från ens bekymmer. Studier visar att emotionellt stöd kan vara viktigare än det faktiska erhållna stödet.

b) Instrumentellt stöd

Här avses de relationer som möjliggör materiella tillgångar som pengar, vård och skydd och service.

c) Informativt stöd

En person som blir hjälpt att förstå en situation, det vill säga att få nödvändig kunskap och råd för att kunna lösa ett problem eller att få tillgång till service. Informativt stöd består av råd, förslag och information.

d) Värderande stöd

Handlar om att få feedback och att bli bemött med respekt och acceptans samt att känna tillhörighet.

Även om man kan särskilja dessa fyra olika typer av socialt stöd är det vanligt att en relation kan bestå av olika typer av socialt stöd samtidigt. Det sociala stödet är avsett att vara till hjälp och stöd, men det kan inom vissa ramar för gemenskap såsom kriminalitet, drogmissbruk eller religiös extremism vara av negativ karaktär. (Heaney & Israel, 2008.)

Hur stödet uppfattas eller upplevs beror på mottagaren. Speciellt informativt stöd, som ges i sammanhang av omsorg, respekt och förtroende, kan försöka påverka mottagarens beteende och tankar. Sist och slutligen är det ändå upp till mottagaren att göra sina val och beslut. (Heaney & Israel, 2008.)

Enligt Heaney och Israel (2008) kan man hänföra studier av socialt stöd till epidemiologen Cassel som påpekade att socialt stöd fungerar som en skyddande faktor vid stress som påverkar hälsotillståndet och minskar sårbarhet. Enligt Cassel kan socialt stöd och sociala nätverk inte klassificeras som teorier, utan kan istället ses som begrepp som beskriver strukturer, processer och funktioner i sociala relationer.

3.3 Resiliens

I detta kapitel kommer jag att först fokusera på definitionen resiliens och hur begreppet uppkommit. Vidare tar jag upp resiliensperspektivet och vilka olika modeller av resiliens som finns. Slutligen skriver jag kort om resiliens och risk.

3.3.1 Definition

Begreppet resiliens kommer direkt från det engelska begreppet *resilience* och kan på svenska anses vara det samma som motståndskraft och bemästring. Resilienshet är ett allmänt förekommande begrepp man ofta hittar då man söker i internationella databaser. Det är ett mera generellt begrepp som är användbart då barn får en säkrare och tryggare personlighet genom sociala sammanhang. (Borge, 2012.)

Ungar (2012) definierar resiliens som något som tar fasta på hur en individ kan hitta de resurser som främjar välbefinnande och även mobilisera och ta i bruk dessa resurser. Resiliens är ett resultat av en inneboende förmåga hos en individ och hur villkoren i familjen eller närliggande samhället förmedlar hälsobringande resurser. Det är ett samband mellan individen och den sociala omgivningen.

Enligt Borge (2012) handlar resiliens om motståndskraft mot att utveckla psykiska problem. Resiliens visar sig genom en effektiv och framgångsrik anpassning trots hotande omgivningar och kriser. Eftersom alla reagerar olika på stress och risker är resiliens det goda eller positiva sättet att reagera på. Man kan också säga att det handlar om att reagera på rätt sätt i en riskfylld situation.

De senaste trettio åren har resiliens fått större synlighet i form av forskning, film och litteratur och begreppet maskrosbarn, det vill säga barn som har det svårt hemma men ändå klarar sig, har uppstått. Borge (2012) ser ändå kritiskt på den benämningen eftersom hon anser att det lätt blir en missuppfattning att resiliens uteslutande beror på förhållanden hos barnen. Borge anser att man istället för en enskild maskros bör tänka det som en hel äng av maskrosor och ta många faktorer i beaktande, istället för enbart den enskilda maskrosen. (Borge, 2012.)

Bemästring (på engelska *coping*) har också blivit ett begrepp som används och det har ifrågasatts varför det inte kan ersätta resiliens. Bemästring skiljer sig dock från resiliens då det i högre grad baserar sig på lärande. Resiliens är alltid knutet till risker, medan bemästring nödvändigtvis inte är sammankopplat med risker, utan problem i allmänhet. (Borge, 2012.)

Salutogenes är ett medicinskt perspektiv som försöker förklara utveckling av god hälsa. I likhet med resiliens läggs vikten vid de processer som styr individen mot hälsa och välbefinnande och båda illustrerar en relativ sundhet hos individer som upplever påfrestningar. Salutogenes förklarar god folkhälsa trots risk medan resiliens mer individorienterat och definitivt förklarar skillnader mellan barn som lever under liknande risker. (Borge, 2012.)

Här i upp kommer jag att använda mig av begreppet resiliens.

3.3.2 Resiliensens uppkomst i forskning gällande barn

Negativa upplevelser har under psykologins begynnelse alltid setts som negativt vad gäller den psykiska hälsan. I början av 1900-talet trodde man undantagslöst att en dålig barndom ledde till problem som vuxen. (Borge, 2012.)

En central studie inom resiliensforskningen anses vara Werner och Smiths Kauai-undersökning. Forskningen följde en grupp barn födda 1955 under mer än 40 år och de har givit ut fyra böcker från forskningen. Orsaken till forskningen var att Werner tyckte att tidigare forskning inte gav tillräcklig kunskap om riskbarn då de var gjord på vita medelklassbarn. Denna forskning är gjord på ön Kauai där många barn levde i fattigdom. Man klassificerade en tredjedel av barnen som riskbarn. Klassificeringen gjordes utgående från nio olika riskfaktorer och barnet definierades som riskbarn om det uppfyllde minst fyra riskfaktorer. Studien visade att i tidig barndom utvecklade de flesta av riskbarnen beteendeproblem, inlärningssvårigheter eller mentala störningar. Däremot utvecklades en tredjedel av barnen som 18-åringar till

välfungerade och duktiga individer och utifrån denna forskning utvecklades kunskapen om resurser och förmågor hos barn nödvändiga för att skapa ett gott liv. (Werner, 2005.)

Resiliensforskningens huvudsakliga fotfäste finner man i Amerika. Under 2000-talet har forskningen även tagit fart i Norge, speciellt knutet till forskning kring de barn som är omhändertagna av socialtjänsten och uppvisar god utveckling. (Borge, 2012.)

3.3.3 Resiliensperspektivet

Utvecklingen vad gäller arbetet med barn som behöver hjälp har gått från eländesperspektiv till resiliensperspektiv. Eländesperspektivet utgår från bekymmer och oro för barn och att man upptäcker symtom på psykiska problem. Orsaker till illamåendet söks både hos barnet och i miljön. Dessa orsaker och symtom försöker man bota genom terapier. (Borge, 2012.)

Resiliensperspektivet däremot ser till kopplingen mellan barns särskilda resilienta beteende och det centrala i processen är det sociala systemet. Självuppfattningen hos barnet är viktig. Om man stärker barnets beteendemässiga, sociala och kognitiva karaktäristiska blir de mindre sårbara för problem. Resiliensperspektivet strävar efter kompetensstärkande åtgärder. (Borge, 2012.)

Att anpassa sig väl till samhället, även kallad social kompetens är en av de saker som är av yttersta vikt för barn att lära sig. Man kan dela upp den sociala kompetensen i tre olika underbegrepp enligt Borge (2012). Intellektuell resiliens eller kompetens hittar man hos de riskbarn som är duktiga med skolarbete och uppnår goda resultat trots att hemförhållanden inte borde möjliggöra detta. Emotionell resiliens är känslan av att något går bra och känsla av trygghet och tillfredsställelse trots att barnen utsätts för påfrestningar i miljön eller i familjen. Beteendemässig resiliens innebär barn som haft problem med uppförandet men förbättrat sig. Det är utmanande att säga hur mycket man skall förvänta sig inom dessa områden innan man kallar det resiliens. Det är viktigt att alltid värdera resiliensen i förhållande till hur allvarlig risk som barnet befinner sig i.

Sett till riskbarn är det viktigt att vara uppmärksam på psykiska problem och resiliensperspektivet blir därför en del i arbetet med att förhindra psykiska hälsoproblem hos barn. Rutter (2000) menar att det finns fyra olika mekanismer som skyddar barn att utveckla psykiska problem samt stärker barnets starka sidor. Att förändra riskens betydelse genom att få

barnet att förstå genomslagskraften med risken är den första mekanismen. Detta är dock beroende på betydelsen som barnet tillskriver påfrestningarna. Om möjligt bör man försöka hålla bort barnet från risksituationen. Mekanism nummer två innebär reducering eller att bryta negativa kedjereaktioner genom åtgärder eller andra former av förändringar. Riskförhållanden är ofta långvariga och alla åtgärder kan därför vara meningsfulla eller bidra till resiliensutveckling. Tredje mekanismen betonar harmoniska och trygga familjeförhållanden samt goda skolprestationer som ofta är viktiga för resiliensprocessen och självbilden. Den sista mekanismen betonar att fortsatt utbildning, militärtjänstgöring samt partner och flyttning som viktiga.

3.3.4 Resiliensmodeller

Att förstå människans beteendemässiga utveckling är enligt Horowitz (2000) ett komplicerat fenomen. Horowitz menar att man kan beskriva resiliens som en utvecklingsmodell som förklarar samspelet mellan barns sårbarhet, miljöns förmåga att utveckla barnet och utvecklingen under barndom och i vuxen ålder. Drivet på sin spets kan man säga att ett barn med bra potential lyckas dåligt om miljön är bristfällig. Däremot behöver inte en dålig miljö innebära felaktig utveckling. Horowitz menar att det orimligt att tro att man kan förklara utvecklingen hos barn genom modeller. Det kan dock hjälpa oss att förstå resiliens. (Horowitz, 2000.)

Inom forskning kring resiliens arbetar man ofta kring tre olika modeller som kan förklara och få en att förstå resiliens: kompensationsmodellen, skyddsmodellen och utmaningsmodellen (Borge, 2012.)

Kompensationsmodellen är då man genom åtgärder ersätter något som saknas. Det kan till exempel bestå av åtgärder på daghem eller i skolklasser som möjliggör att barnen får samma kunskap och anpassningsförmåga som barn i motsvarande ålder har. Man fokuserar på barnet, inte familjen. Skyddsmodellen fokuserar mera på omkringliggande nätverk. Barnet kan genom fritidsaktiviteter eller vänner utveckla social kompetens. Sociala nätverk är dock inte alltid positiva så det är viktigt att barnet får uppmuntran och beröm från vuxna, då det är något de ofta saknar hemifrån. Utmaningsmodellen visar på att riskfaktorer kan bidra till processer som leder till en framgångsrik anpassning. Alla tre modeller samverkar i praktiken. Resiliensprocesser är ofta utdragna och man ser inte resultatet omedelbart, vilket ofta leder till

att anställda som jobbar professionellt med barn och unga känner sig uppgivna på grund av att de inte ser resultat av sina insatser. (Borge, 2012)

Brunnberg och Hart (2016) beskriver en resiliensmodell kallad resiliensterapi (RT) som är utformad för att ge professionella, föräldrar och andra betydelsefulla vuxna redskap för resiliensskapande insatser. Modellen är tänkt att främja omsorg om barn och unga i utsatta situationer. Ensamkommande barn är en sådan målgrupp. Modellen har växt fram som ett resultat av vetenskaplig litteratur och kunskap från praktiska erfarenheter och modellen är tänkt att både hjälpa barnet samt omgivningen att arbeta kreativt tillsammans med barnet.

Hart, Blincow och Thomas (2008) presenterar inom modellen något de kallar handlandets magiska box. Fem arenor anses utgöra kärnan i modellen att agera utifrån. Basala förhållanden behövs för att barnet skall kunna leva på ett bra sätt och består till exempel av bostad, mat och hälsa. Tillhörighet är när man hjälper barnet att skapa och bibehålla viktiga relationer. Lärande innebär att effektivt arbeta med barnets skolgång, men även hjälpa dem att upptäcka intressen, talanger och sin identitet. *Coping* handlar om strategier som barnet kan utveckla för att möta de förväntningar omgivningen har i olika situationer. De kan bestå av både emotionella och problemfokuserade strategier. Jagets kärna består av de mikro-terapeutiska insatserna som utformas till en stor del för att arbeta direkt med enskilda individer. En överlappning finns mellan arenorna *coping* och jagets kärna. Skillnaden består i att jagets kärna fokuserar på uppbyggnad av tillit, delaktighet och mognad. Att ta vad man kan från alla relationer där det finns en positiv förväntan eller hopp är nyckelstrategin i modellen.

Resiliensterapin kräver enligt Brunnberg och Hart (2016) att man följer viktiga principer som acceptans, bevarande, engagemang och mobilisering. Acceptans innebär att man fördjupar sig i barnets liv och bakgrund medan bevarande syftar på att allt som redan fungerar i barnets liv skall finnas kvar och stärkas. Engagemang möjliggör kontakt och mobilisering och innebär att man arbetar i samverkan med andra för att förändra barnets utsatthet.

3.3.5 Resiliens och risk

Risker är en förutsättning för att man skall kunna prata om resiliens. Werner (2005) har i sin studie i Kauai identifierat tre olika psykosociala risker. Även Borge (2012) har samma typ av indelning.

Individuell risk innebär medfödda problem som även kan vara kopplade till barnets status såsom till exempel att barnet är flykting, omhändertaget eller offer för någon form av övergrepp. Denna form av risk är även förknippad med barnets personlighet eller temperament såvida det orsakar till exempel social isolering. Familjebaserad risk är kopplad till föräldrarollen och de vuxna kring barnet och kan utgöra till exempel omsorgsbrist, misshandel, missbruk eller mentala problem. Dessa risker påverkar barnen i vardagen men är ändå ingen förutsättning för att barn skulle utveckla psykiska problem. Samhällelig risk syftar på människovållande och naturvållande katastrofer. Terrorangrepp är ett exempel på en människovållande katastrof medan jordbävning eller skogsbränder utgör naturvållande katastrofer. Fattigdom är även en form av samhällelig risk. (Borge, 2012.)

Man bör vara medveten om och på vilket sätt risker kan utlösa problem eller resilienta funktioner. Barnens sårbarhet varierar och även om risknivån är likadan drabbas vissa barn hårdare. Att tro på sig själv skyddar mot stress. (Borge, 2012.)

3.4 Hur teorierna är länkade till varandra

Jag har nu redogjort för tre olika teorier, socialt kapital, socialt stöd och resiliens. Samspelet mellan samtliga tre teorier anses utgöra en förklaringsgrund för välbefinnande. Socialt stöd anses skydda mot psykisk ohälsa genom att skydda mot negativa konsekvenser av stress och stärka inre resurser. Förmågan att hantera stressfyllda situationer underlättas därmed och det i sin tur förstärker resiliens. (Backlund, 2018.)

Teorierna är även kopplade till varandra genom att man under senare år knutit begreppet resiliens till ett systemperspektiv på hållbar utveckling. Det finns en social komponent i definitionen av hållbar utveckling och det är framför allt socialt kapital och social jämlikhet som fått en central roll i diskussioner kring hållbar social utveckling. Jämlikhet har betydelse för det sociala delsystemets stabilitet, det vill säga till exempel känsla av tillit eller samhörighet, och det anses rimligt att det är nivån av ojämlikhet som avgör om det sociala delsystemet närmar sig en brytpunkt. Social jämlikhet anses därför vara en form av resiliens. Ifall det sociala kapitalet når en kritisk punkt och blir på gränsen till obefintligt på grund av social ojämlikhet påverkar det även resiliensen så att den blir obetydlig. (Östergren, 2012.)

4 Tidigare forskning

Jag kommer i detta kapitel att lyfta fram forskning gällande de tre teorier jag presenterat i kapitel tre, det vill säga socialt kapital, socialt stöd och resiliens. Forskningen kommer att avgränsa sig till ensamkommande. Forskningen vad gäller socialt kapital och socialt stöd bland ensamkommande är främst från Sverige, men jag lyfter även fram internationella studier vad gäller forskning kring ensamkommande och resiliens.

4.1 Socialt kapital

I en studie från Umeå där man har utvärderat insatser för ensamkommande har konstaterats att bland de olika aktörer som kommer i kontakt med ensamkommande finns starka band som utgör en stor tillgång till nivälänkande socialt kapital. Detta handlar om kontakter till myndigheter med någon form av maktposition i samhället och kan därför ses som vertikalt socialt kapital som ger tillgång till nödvändig information och resurser under mottagningstiden. Efter att ungdomarna flyttar avslutas dessa kontakter och tillgången till det nivälänkande sociala kapitalet minskar. Vänner, framför allt landsmän, som man känner väl och delar erfarenheter med beskrivs som en stor tillgång till sammanbindande socialt kapital. Dessa kontakter kan hjälpa ungdomarna att få jobb och kontakter till arbetsgivare. (Eriksson, Ghazinour, Haneberger, Isaksson & Wimelius 2014.) Även Starrin och Rønning (2011) lyfter fram vikten av det sammanbindande kapitalet i form av kontakter med landsmän inom föreningsliv och egna invandrarföreningar. Denna form av engagemang kan leda till möjligheter att skapa även överbryggande socialt kapital då det ömsesidiga förtroendet inom den egna föreningen kan öka förtroendet även till majoritetsbefolkningen och övergripande medborgargemenskap. Ett exempel på detta är Lugna Gatans ungdomsverksamhet i marginaliserade bostadsområden i Sverige som befrämjat både sammanbindande och överbryggande socialt kapital. Ungdomarna som deltagit uppger att de fått både nya vänner och bättre relation till skolan. (Starrin & Rønning, 2011.)

Hessle (2009) lyfter fram att det är sociala nätverk, skolan och boendeformen som påverkar etableringen i samhället. Även om kontakten till majoritetskulturen så gott som uteslutande är

av formell karaktär (vertikalt eller nivåänkande socialt kapital) fungerar dessa som viktiga dörröppnare till samhället.

Ensamkommande ungdomars tillgång till överbryggande socialt kapital är bristfällig och detta utgör ett hinder i etableringsmöjligheterna i samhället. Det är svårt att lyckas få kontakter till majoritetsbefolkningen som kunde fungera som en nyckel in i samhället. Bristande överbryggande socialt kapital ses både så länge ensamkommande bor på boenden och även efter att de flyttat bort. (Eriksson m.fl., 2014.) Mottagningssystemet i sig kan vara ett hinder att skapa kontakter utanför boendet då de vardagliga sociala relationerna långt styrs av boendets arbetssätt som främjar relationerna till personalen och övriga ungdomar på boendet. Den långvariga asylprocessen samt att ungdomarna inte själva kan påverka sin placeringsort anses även vara faktorer som påverkar. (Honkasalo, Maiche, Onodera, Peltola & Suurpää, 2016.) Även Hedlund (2018) beskriver boendeformen och skolan som de ensamkommandes huvudsakliga plattform för etablering av vänskapsrelationer och social trygghet. Brist på fritidsaktiviteter anses vara en faktor som hämmar tillgång till överbryggande socialt kapital. Bristen på överbryggande socialt kapital leder till att ensamkommande som skrivs ut blir hänvisade till det sammanbindande sociala kapitalet i form av landsmän. (Eriksson m.fl., 2014.)

Även Turtiainen (2012) konstaterar att det behöver byggas förtroende och respekt mellan flyktingar och myndigheter för att främja en lyckad integrering. Förtroendet är en del av det sociala kapitalet som stärker integrationen i det nya hemlandet.

Att det finns ett samband mellan sociala nätverk och hälsa har länge varit känt. Invandrare som deltar i sociala nätverk som både inkluderar invandrare och majoritetsbefolkningen skattar sin hälsa bättre än de invandrare som enbart deltar i sociala nätverk bestående av andra invandrare. (Rostila, 2008.)

Man kan anta att sociala nätverk har speciellt stor betydelse för de som är i utsatta situationer. Man har däremot inte kunnat avgöra vilken typ av sociala nätverk som fungerar bäst och är hälsofrämjande för ensamkommande. Att ha tillgång till både sammanbindande och överbryggande socialt kapital är optimalt ur hälso- och välfärdsperspektiv. (Wimelius m.fl., 2012.)

4.2 Socialt stöd

Backlund (2018) konstaterar att vad gäller socialt stöd sett ur de ensamkommandes perspektiv finns en klar önskan om emotionellt stöd. Det emotionella stödet anses vara en förutsättning för att ensamkommande ska kunna tillgodogöra sig vuxna stödkontakter som socialt kapital. Ensamkommande efterlyser konkret stöd som kan anses vara informativt eller instrumentellt stöd, såsom till exempel rådgivning om asylprocessen eller hjälp med skolarbete.

Värderande stöd beskriver ensamkommande som att bli bemött med respekt och acceptans och att känna tillhörighet till boendepersonal, företrädare och lärare. Ensamkommande berättar också om det motsatta, det vill säga att de blir bemötta med fördomar, känner sig bortvalda och en känsla av att det är ”vi och dom” där svenskarna och invandrarna lever i separata världar. (Backlund, 2018.)

De professionella har svårt att tillgodose det emotionella stöd som ensamkommande behöver som psykiskt utsatta. Det emotionella stödet anses ligga utanför de professionellas yrkesroll och ensamkommande verkar ha svårt att ta till sig stödet som samhället erbjuder. (Backlund, 2018) Ensamkommande är i en riskgrupp för att utveckla psykisk ohälsa och därav är brist på emotionellt stöd problematisk. (Brunnberg, Borg & Fridström 2011.) Stretmo och Melander (2013) kallar detta problem i mottagningssystemet för en ”mismatch” då de professionella ofta betonar den psykiska utsattheten ensamkommande har men ändå verkar undvika att beröra frågor som handlar om deras psykiska mående.

Enligt en studie i Belgien som undersökt ensamkommande pojkar var personalen och pojkar med samma etniska tillhörighet de viktigaste resurserna när det gällde att ge socialt stöd. Personalen var den största gruppen i pojkarnas sociala nätverk och erbjöd störst antal stödfunktioner. Att få inhemska vänner var svårt, vilket kan hämma det sociala stödets skyddsfunktion mot stressfyllda händelser. (Mels, Derlutyn & Broekaert, 2008.) En svensk studie visar även att ensamkommande som uppnått myndig ålder helst vänder sig till sina landsmän då de känner sig ensamma eller har behov av stöd (Eriksson m.fl., 2014).

Ensamkommande som har möjlighet att hålla kontakt med sina föräldrar och genom dem få socialt stöd anses betydelsefullt och påverkar deras välmående positivt i det nya landet (Stretmo

& Melander, 2013). Även Marie Hessle (2009) betonar vikten av stödet från föräldrarna för välmåendet.

4.3 Resiliens

Många ensamkommande visar på resiliens trots att de har svåra och traumatiska bakgrunder (Brunnberg m.fl.,2011). En stödjande familjemiljö anses vara den viktigaste skyddsfaktorn för att öka motståndskraften, det vill säga resiliensen. De barn som upplevt krig men inte skiljts från sina föräldrar klarar sig betydligt bättre än de barn som blivit separerade från sina familjer. Ensamkommande kan därför anses som dubbelt sårbara då de dels separerats från sina familjer och haft svåra livsupplevelser i hemländerna. Man kan därför konstatera att de utsätts för stressfyllda situationer och en förlust av trygga sociala relationer och nätverk. (Wallin & Ahlström, 2005.) Det finns även forskning som tyder på det motsatta, det vill säga att det går bättre att etablera sig för de barn som kommer ensamma än tillsammans med sina föräldrar. Ensamkommande är ofta starka barn och kommer lättare i kontakt med samhället för att de kommer ensamma. Ensamkommande kan också känna stor press på att lyckas för att kunna skicka hem pengar till familjen, vilket kan höja motivationen att lyckas. (Celikaksoy & Wadensjö, 2017.)

Enligt en forskning gjord av Mota och Matas (2015) om tonåringars välmående och hur resiliens formas eller påverkas av relationer till betydelsefulla vuxna inom personalgruppen på institution, fanns det ett positivt samband mellan kvaliteten på betydelsefulla vuxna och deras välmående och resiliens. Detta visar vikten av betydelsefulla relationer mellan ungdomar och personal på institutioner då de bidrar till ökad resiliens i ett längre perspektiv samt bidrar till att ungdomarna känner sig trygga på institutionen. Speciellt sådana barn som inte har kontakt med sina primära vårdare kan man trygga och förebygga resiliensen genom att ha nära relationer till andra betydelsefulla vuxna. Detta leder till bättre självkänsla och förmåga att skapa och upprätthålla hälsosamma förhållanden till andra och ha kontroll över sitt liv samtidigt som det förutsätter att personalen har kunskap att förstå barns utveckling. (Mota & Matos, 2015.)

Sett till de tre olika psykosociala riskfaktorerna enligt Borge (2012) och Werner (2005) som presenterades i teorikapitlet 3.3.5 gällande risk och resiliens visar en fallstudie (Carlson, Cacciatore & Klimek, 2012) på olika faktorer som anses ha påverkat resiliensen på en sudanesisk ensamkommande flyktingpojke i Amerika. Enligt de individuella faktorerna ansågs pojken haft en positiv attityd och varit utåtriktad samt villig att hjälpa andra. Familjerelaterade

faktorer hänfördes till att pojken under tidig barndom innan flykten haft trygga familjeförhållanden och de samhälleliga faktorerna ansågs vara att pojken varit aktiv inom föreningslivet i sitt nya hemland.

5 Metod

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för valet av metod för min forskning och hur jag utformat intervjufrågorna. Jag berättar även om hur jag valt ut mina respondenter, hur jag genomfört intervjuerna, transkriberingen, etiska aspekter och hur jag valt analysmetod.

5.1 Val av metod

Jag har valt att göra en kvalitativ forskning. Mitt tema är ett relativt outforskat ämne och kan anses vara i ett induktivt skede, då det finns lite litteratur att falla tillbaka på, det existerar få teorier och man kan anses famla i det okända (Björkqvist, 2012). Genom den kvalitativa forskningen försöker man förstå saker ur undersökningspersonernas synvinkel (Kvale & Brinkmann, 2014). Holme och Solvang (1997) menar att syftet med en kvalitativ forskning är att skapa en ökad förståelse för problem vi jobbar med och att det finns en närhet till det vi undersöker. Om vi vill försöka förstå en situation, vad en individ eller i mitt fall en grupp befinner sig i måste vi försöka komma dem inpå livet.

Trost (2005) beskriver en kvalitativ forskning som lämplig om man vill förstå individers sätt att reagera eller resonera eller att särskilja varierande handlingsmönster. Han nämner en metafor genom att beskriva en blomsteräng, vill man veta vilka sorters blommor som förekommer och se hur deras liv ser ut skall man söka variationen och försöka förstå deras situation. I min forskning vill jag undersöka personalens syn på ensamkommandes socialt kapital, socialt stöd samt resiliens. Jag vill försöka förstå ensamkommandes situation sett ur personalens ögon och anser därför att en kvalitativ forskning i detta fall lämpar sig bäst.

Den kvalitativa forskningsintervjun är en form av ett professionellt samtal där kunskap konstrueras i interaktion mellan den som blir intervjuad och den som intervjuar. Det är en form av åsiktsbyte där man samtalar om ett tema som är av ömsesidigt intresse. (Kvale & Brinkmann, 2014.) Med anledning av detta relaterar jag starkt till mitt eget intresse för arbetet med

ensamkommande och anser att min forskning absolut är ett åsiktsbyte om ett tema som är av ömsesidigt intresse.

5.2 Val av intervjumetod

I min forskning har jag valt att använda mig av semistrukturerade intervjuer eller halvstrukturerade intervjuer. I denna form av intervjuer styr jag som forskare samtalet genom att ha specifika teman och ställa tillägsfrågor om det som den intervjuade berättar. (Starrin & Renck, 1996). Kvale och Brinkmann (2014) beskriver halvstrukturerade intervjuer som ett sätt att försöka förstå teman i den levda vardagsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv. Intervjun påminner om ett vardagssamtal men eftersom det är fråga om en professionell intervju har den ett syfte och inbegriper en halvstrukturerad teknik, det vill säga den är inte ett öppet vardagssamtal eller ett slutet frågeformulär. Intervjun utförs enligt en intervjuguide och fokuserar på vissa teman med förslag till frågor. Intervjun bandas. Efter intervjun skriver man ut den och texten och bandinspelningen utgör föremålet för analysen. (Kvale & Brinkmann, 2014.)

Mitt val av semistrukturerade intervjuer baserar sig på att jag vill forska i ett specifikt tema ur de intervjuades perspektiv.

5.3 Konstruktion av intervjuguide

Intervjuguiden kan ses som ett manus som mer eller mindre strängt strukturerar förloppet av intervjun. I en halvstrukturerad intervju är guiden en översikt av de ämnen som berörs och består av förslag till frågor. Syftet kan vara mer eller mindre öppet. Antingen kan man förklara syftet redan från början eller använda sig av ett kringgående angreppssätt genom att ställa indirekta frågor och avslöja syftet då intervjun är slut. (Kvale & Brinkmann, 2014.)

Den som utför intervjuerna bör vara väl inläst på sitt område och formulera syftet klart och tydligt. Guiden behöver inte vara strukturerad med en logisk ordningsföljd. Guiden bör utarbetas så att den har en logisk ordningsföljd som passar forskaren och det kan vara klokt att se över intervjuguiden efter den första intervjun. (Trost, 2005)

Frågorna bedöms med hänsyn till en tematisk och dynamisk dimension. Den tematiska dimensionen syftar på kunskapsproduktionen medan den dynamiska dimensionen syftar på det medmänskliga förhållandet i intervjun. En bra intervjufråga bidrar till båda dessa dimensioner. Frågorna man ställer skall vara korta och lätta att förstå samt anknyta till problemställningen. Man bör inleda med lite uppvärmningsfrågor och försöka skapa god stämning och förtroende. Frågorna skall vara öppna och den som utför intervjun skall påverka så lite som möjligt. (Kvale & Brinkmann, 2014.)

En intervju bör inte vara längre än 60 minuter eftersom det då finns risk för att det leder till sämre kvalité och att den som blir intervjuad blir trött och tappar fokus. Det är viktigt att man utför en pilotintervju för att testa om frågorna är lätta att förstå och för att kolla ungefärlig längd på intervjun. Det är även bra att låta en erfaren handledare se igenom intervjufrågorna innan man påbörjar intervjuerna. (Gillham, 2008.)

Min intervjuguide konstruerade jag efter att ha läst in mig på tidigare forskning. Det visade sig vara svårt att hitta frågorna till tidigare studier, varpå jag försökte utarbeta frågorna genom att tolka resultaten av tidigare forskning samt naturligtvis så att det kopplades till min teoretiska referensram. Jag diskuterade intervjufrågorna med min handledare som gav mig råd och kommentarer och utförde sedan en pilotintervju på en för mig välbekant person som jobbar med ensamkommande. Pilotintervjun var ett bra sätt för mig att testa upplägget på frågorna samt även längden på intervjun. Upplägget med mina frågor fungerade bra, men jag konstaterade att jag hade för många frågor och strök några som enligt mig var mindre viktiga.

Under mina intervjuer utgick jag från min intervjuguide, men ställde tilläggsfrågor beroende på vad respondenten svarade. Ibland kom respondenten själv in på följande fråga i sitt svar och jag kunde därför utesluta vissa frågor i vissa av intervjuerna.

5.4 Urvalsmetod

Alla undersökningar man utför bör bestå av en eller annan form av urval. Utför man intervjuer behöver man välja vem man skall intervju. Principerna ser olika ut beroende på vilken typ av undersökning man gör. (Alvehus, 2013.) I en kvalitativ studie är det vanligtvis ointressant med

representativa urval i statistisk mening. Man vill ofta få en så stor variation som möjligt men problemet i kvalitativa studier ligger ofta i att det ger oss för många ”vanliga” människor och för litet antal av ”ovanliga” människor. (Trost, 2005.)

Alvehus (2013) menar att om man önskar intervjua personer med en viss specifik erfarenhet innebär redan detta att urvalet består av ett strategiskt element då det specifikt utformas från undersökningsfrågorna som ställs. Det blir även en form av strategiskt urval om man känner till en organisation eller en miljö man skall studera. Man kommer således lätt åt de delar som antas vara av intresse att få information om. Det är dock viktigt att inte vara för slentrianmässig i sitt urval och man bör även reflektera över att intervjua någon som inte längre är en del av organisationen för att få så bred bild av området som möjligt. (Alvehus, 2013.)

Det är även möjligt att använda sig av så kallade ”nyckelpersoner” eller ”*gate-keepers*” som innebär att någon annan, till exempel en tjänsteman, hjälper till att välja ut intervjupersoner. Risken med denna typ av urval är att ”nyckelpersonerna” styr urvalet så att man hittar sådana personer som har mycket åsikter och är kunniga. (Trost, 2005)

Hur många intervjuer man skall utföra är svårt att bestämma på förhand. Vad gäller kvalitativa undersökningar beror antalet intervjuer på många olika omständigheter. Man bör begränsa sig till relativt få antal intervjuer då materialet annars blir ohanterligt och svårt att få överblick över. Det är viktigare att man har några väl utförda intervjuer än ett flertal mindre välutförda. (Trost, 2005.) Även Alvehus (2013) påpekar att det på förhand är svårt att säga ett antal på hur många intervjuer man skall utföra. Istället benämner han att man ofta uppnår en ”mättnad” i informationen då man märker att samma information återkommer och intervjun inte ger något ny information. Trost (2005) menar dock att det är att föredra att bestämma antalet intervjuer på förhand än att använda sig av ”mättnadsstrategin” eftersom han anser att det ofta beror på den som utför intervjuerna om man inte klarar av att ta emot ny information.

5.5 Det strategiska urvalet i min forskning

Jag började med att berätta om min tilltänkta forskning för den ledande tjänstemannen i den organisation jag planerade utföra forskningen i, som godkände min forskning och gav mig

muntligt forskningslov. Eftersom jag planerade att intervjua personal som jobbar med ensamkommande ansågs det inte nödvändigt att söka om etiskt forskningslov.

Efter detta berättade jag om min forskning på personalmöten där personal som jobbar med ensamkommande deltog. Jag berättade om vilket tema jag valt att skriva om och att jag kommer att utföra intervjuer bland några i personalen. Jag framhöll även att forskningen är helt utöver mitt ordinarie jobb inom organisationen och att urvalet kommer att ske på basen av diskussioner med personalens närmaste förman.

Genom diskussion med personalens närmaste förman funderade vi tillsammans vem som jag kunde tillfråga att ställa upp i min undersökning. Mitt önskemål gällande personalen var att de skulle ha jobbat några år med ensamkommande så att den jag intervjuade upplevt både nyanlända ensamkommande och sådana som uppnått myndig ålder och flyttat till eget boende. Personalens närmsta förman gav mig sedan sex namn på personal som ansågs ha den erfarenhet jag önskade.

5.6 Materialinsamling

Efter att personalens närmsta förman gett förslag på personal jag kunde intervjua tog jag kontakt med dessa och frågade om de var intresserade att bli intervjuade. Jag poängterade att det är frivilligt att ställa upp på intervjun och att svaren de ger i intervjun inte på något sätt påverkar deras ställning i organisationen. Jag ansåg att det var viktigt att påpeka detta eftersom jag själv innehar en ledande position inom organisationen. Alla tillfrågade gav sitt samtycke att ställa upp och jag bestämde lämplig intervjutidpunkt med samtliga. Jag strävade till att välja en lämplig tidpunkt på enheterna, till exempel tidig morgon då det ofta är lugnt så att vi kunde eliminera risken för att bli avbrutna eller störda. Intervjuerna genomfördes på enheterna i lugna mötesutrymmen. Trost (2005) betonar att det är viktigt att den intervjuade känner sig trygg i miljön där man utför intervjun och att man skall välja en miljö där man eliminerar störningsmoment och åhörare. Jag valde på basen av detta att inte utföra intervjuerna i mitt arbetsrum utan besökte istället enheterna för att undvika att de som intervjuades hamnade i underläge och för att säkerställa att miljön kändes trygg för dem.

Jag hade gjort upp en samtyckesblankett (se bilaga) som jag bad att respondenterna skulle läsa igenom och ge sitt skriftliga samtycke. Jag bad om lov att banda intervjuerna och försäkrade respondenterna att de inspelade ljudfilerna förstörs efter att jag transkriberat och analyserat intervjuerna. Intervjuerna bandade jag med hjälp av min smarttelefon. Tekniken fungerade klanderfritt och ljudkvalitén var enligt mig utmärkt. Jag ansåg att det hade varit svårt att analysera intervjuerna utan att spela in dem då jag som forskare under själva intervjun kunde koncentrera mig helt på intervjurollen. Även för den som blir intervjuad anses det vara en trygghet att intervjun bandas då det som sägs uppfattas ord för ord (Alvehus, 2013).

Själva intervjuerna gick enligt mig bra. Pilotintervjun jag utförde fick mig att stryka några frågor och för varje intervju jag utförde blev jag mera säker i min roll som intervjuare. Jag försökte vara noggrann att inte ha egna åsikter och kommentarer. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) skall intervjuaren vara kunnig, strukturerad, tydlig, vänlig, känslig, öppen, styrande, kritisk, minnesgod och tolkande. Dessa punkter försökte jag hålla i minnet under intervjuerna och tänkte särskilt på att jag inte skulle lysa med min egen kunskap trots att jag har kunskap inom området. Jag tror dock att det kändes tryggt för de intervjuade då de visste att jag har kunskap inom området och inte behövde förklara alla begrepp och termer som de ibland använde sig av. Eftersom de jag intervjuade delvis är bekanta för mig kunde jag även styra upp intervjun och vågade avbryta då de vek av från ämnet, vilket hände nu som då. I slutet av varje intervju knöt jag samman intervjun genom att be dem vidareutveckla vissa uttalanden och genom att fråga om de ännu har något att tillägga. Efter att intervjun var klar var flera av de som intervjuades intresserad av att höra vad tidigare forskning inom ämnet kommit fram till, vilket jag redogjorde för till de som visade intresse. Jag var ytterst viktig med att detta skulle ske först efter att intervjun var klar för att det inte skulle påverka deras svar.

Intervjuerna varade mellan 37–64 minuter.

5.7 Transkribering

Att transkribera är det första steget i att analysera intervjuer då det är här som talet förvandlas till text. Det finns olika sätt att transkribera på och vilken variant man väljer beror på vilken typ av analys man vill utföra. (Trost, 2005.)

Att skriva ut eller att transkribera intervjuer är ingen lätt uppgift utan en tolkande process där skillnader mellan muntligt tal och skriven text leder till praktiska och principiella frågor. Muntligt tal och skriven text är förbundet med olika språkspel och kulturer och det är genom att transkribera som man transformerar och ändrar från en form till en annan. Intervjun är en levande social interaktion där kroppsuttryck, tonfall och tidsförlopp omedelbart är tillgängliga för dem som deltar i samtalet, men inte för den som enbart läser det i textform. Det är mycket som går förlorat i en textutskrift av en intervju och man behöver ta ställning till om man skall återge allt såsom skratt och tankepauser då man transkriberar. (Kvale & Brinkmann, 2014)

Jag valde att transkribera hela intervjun, även skriva ut skrattpauser och tankeljud, för att kunna göra analysen så tillförlitlig som möjlig. Jag transkriberade intervjuerna samma dag som jag hade utfört dem och ansåg att det var ett viktigt steg i min roll som intervjuare då jag lärde mig mycket under transkriberingens gång och fick höra vilken typ av frågor som fungerade och vilken typ som var svårare för den som intervjuades att förstå. Processen att transkribera var tidskrävande och varje intervju bestod av 6–15 sidor text.

Då man skriver ut intervjuer behöver man ha etiken i åtanke då intervjuer ofta behandlar känsliga ämnen. Det är nödvändigt att förvara den inspelade filen säkert och radera filen då den inte längre behövs. (Kvale & Brinkmann, 2014.) Mina filer förvarades säkert i min smarttelefon som har en pinkod och direkt transkriberingen var klar raderade jag filen såsom jag lovat de som blev intervjuade. Anonymiteten bör säkerställas (Kvale & Brinkmann, 2014) och därför transkriberade jag intervjuerna på standardsvenska.

5.8 Tillförlitlighet, trovärdighet och etiska aspekter

Vad gäller alla undersökningar och metoder är det viktigt att kritiskt granska om slutsatserna är giltiga och pålitliga. Även inom kvalitativ forskning skall man kritiskt granska validitet och reliabilitet. Validitet syftar till om resultaten eller beskrivningen av ett fenomen uppfattas som riktiga. Ju flera som är överens om något desto större är sannolikheten för att något är riktigt. Genom att jämföra sina egna resultat med andra forskare som undersökt samma sak kan man även säga att validiteten har styrkts såvida slutsatserna är desamma. Reliabiliteten i en forskning innebär att man ställer sig frågan om det material man samlat in är pålitligt. (Jacobsen, 2007.)

Det är ämnet som bör bestämma metoden enligt Kvale och Brinkmann (2014). Om man i sina forskningsfrågor kan formulera hur något upplevs eller hur något görs finns det relevans för att utföra kvalitativa intervjuer. I en intervjuundersökning finns det sju olika stadier som består av tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, verifiering och rapportering. (Kvale & Brinkmann, 2014).

Jag väljer att se på tillförlitligheten, trovärdigheten samt etiska aspekter genom att kort diskutera dessa sju stadier i min egen forskning.

Tematiseringen skedde genom att jag klargjorde syftet med min studie och genom att läsa in mig på det ämne jag forskade i. Eftersom jag var väl insatt i gruppen ensamkommande sedan tidigare fick jag istället lägga fokus på att läsa in mig på tidigare forskning och de teorier jag använder i teoridelen av min avhandling.

Planeringen av intervjuguiden skedde genom att jag läste in mig på tidigare forskning och bekantade mig med olika typer av kvalitativa intervjuer. Jag hade etiska aspekter i tankarna då jag formulerade teman i min intervjuguide och försökte vara noggrann med att formulera mig så att de jag intervjuade skulle förstå att det var deras syn på saken jag intresserade mig för, inte det som de kanske förväntades svara eller att det fanns rätt eller fel svar. Detta tangerar även själva intervjun där jag var noggrann med att hålla mig neutral och vara tydlig med att jag inte utförde forskningen som en del av mitt jobb inom organisationen. Jag skötte intervjuerna utom arbetstid och utförde alla intervjuer på enheterna där personerna jobbade så att de skulle känna sig bekväma och trygga i miljön.

Utskriften eller transkriberingen utförde jag genast efter varje intervju och var noggrann med att lyssna och skriva ner exakt vad de intervjuade berättade. Jag raderade ljudfilerna direkt efter transkriberingen såsom jag hade lovat. Jag transkriberade på standardsvenska för att garantera anonymiteten.

Analysen anser jag ha utfört på korrekt sätt då gjort mina analyser på basen av materialet i intervjuerna och gjort realistiska tolkningar av det som framkommit. Vad gäller verifieringen har jag redovisat den kunskap som är verifierad och ansett mig hålla mig till det syfte som

forskningen var planerad för. I rapporteringen har jag redovisat för resultatet och varit ärlig med vad som framkommit i min studie.

Alla deltog frivilligt i min undersökning och gav sitt samtycke till att intervjun spelades in. För att få så tillförlitligt resultat som möjligt hade jag en önskan om att de intervjuade skulle ha jobbat några år för att ha den erfarenhet och kunskap som jag ansåg att behövdes för att resultatet skulle vara tillförlitligt.

För att garantera anonymiteten redogör jag inte för respondenternas kön, ålder, utbildning eller yrkesbenämning. Samtliga jobbar dock med ensamkommande.

5.9 Analysmetod

Enligt Kvale och Brinkmann (2014) behöver man ha tänkt igenom hur intervjuerna skall analyseras redan innan de utförs eftersom den analysmetod man använder sig av styr sammanställningen av själva intervjuguiden. Även Jacobsen (2007) betraktar forskarens intervjuguide som en grundläggande kategorisering då den ofta innehåller en översikt över teman som skall beröras.

Innehållsanalysen består av bestämda faser såsom att man inleder med kategorisering i olika teman eller problemställningar. Därefter fyller man kategorierna med innehåll som man illustrerar med hjälp av citat och räknar hur ofta ett tema eller en problemställning nämns. Efter detta jämför man intervjuerna och söker efter skillnader mellan dem och slutligen söker man förklaringar till skillnaderna. En kvalitativ forskning skall kännetecknas av öppenhet och ibland ifrågasätts det att man kategoriserar på förhand. Det är dock viktigt att påpeka att eftersom det handlar om öppna intervjuer framkommer det alltid överraskande och oväntade fakta som gör att nya kategorier skapas eller förkastas som man har i sin intervjuguide och innebär alltså att inget är förutbestämt. (Jacobsen, 2007.)

Innan man väljer vilken typ av analysmetod man skall använda sig av behöver man påminna sig om vilken typ av studie det är man utför. Man kan skilja på beskrivande och förklarande studier. En beskrivande studie försöker finna svar på frågor såsom när, var, hur, vem eller vilka

Micaela Nykvist

medan en förklarande studie söker svar på varför-frågor. (Esaiasson, Giljam, Oscarsson, Town & Wägnerud, 2007.)

Min forskning strävar till att lyfta fram personalens syn på hur ensamkommandes sociala kapital, socialt stöd samt resiliens. Forskningen är med andra ord en beskrivande studie. Jag presenterar även tidigare forskning och knyter an min egen forskning till denna, vilket gör att jag får en ökad förståelse av resultaten från min egen forskning.

Det är de intervjuades erfarenheter och upplevelser som intresserar mig, vilket gör att det är innehållet i mitt forskningsmaterial som intresserar mig. Mitt val av analysmetod föll därför på innehållsanalys där det är forskaren som väljer vad som skall analyseras. Ofta har man en stor mängd material där allt inte är av relevans för forskningen. Det är främst det material som besvarar forskningsfrågan som intresserar i innehållsanalysen. (Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Precis så som ovan beskrivs började min analysering redan under intervjuerna då jag strukturerade upp svaren för mig själv och noterade likheter och skillnader i de olika intervjuerna. Under transkriberingen utvecklades ytterligare min egen analys och efter att jag transkriberat klart läste jag igenom materialet.

Efter transkriberingen läste jag igenom de transkriberade intervjuerna flera gånger och kategoriserade vad som hörde till socialt kapital, socialt stöd och resiliens. Jag färgade materialet i olika färger beroende på vilken kategori det hörde till och plockade bort sådan text som inte berörde mina forskningsfrågor. Slutligen bestod min analyskarta av fyra olika huvudteman. Inledningsvis ville jag se på jobbet med ensamkommande rent allmänt för att belysa jobbetts karaktär. Vidare består kategorierna i min resultatdel av socialt kapital, socialt stöd samt resiliens. Slutligen analyserade jag respondenternas utvecklingsförslag om hur mottagningssystemet kunde utvecklas för att stärka socialt kapital.

6 Resultat

I detta kapitel redogör jag för analysens resultat. Mina resultat skriver jag i löpande text utgående från teman i analysen, med tillhörande citat för att påvisa tillförlitligheten. Inledningsvis redogör jag för varför personalen valt att jobba med ensamkommande, hur jobbet uppfattas och vilka utmaningar de möter i sitt jobb. De teman med tillhörande underrubriker jag valt att analysera är socialt kapital, socialt stöd samt resiliens. Jag avslutar analysdelen med respondenternas tankar om hur mottagningssystemet kunde utvecklas för att underlätta socialt kapital som resurs vad gäller välbefinnande och främjande av resiliens bland ensamkommande.

Jag använder begreppet ensamkommande, medan respondenterna i sina citat pratar om ungdomar. Jag har valt att inte ändra på deras benämningar eftersom jag uttryckligen citerar så som de sagt. För att säkra anonymiteten har jag i vissa citat tagit bort orter eller namn.

6.1 Att jobba med ensamkommande

Jag väljer att inleda min resultatdel med att redogöra för varför respondenterna valt att jobba med ensamkommande, hur arbetet uppfattas, vilka egenskaper en som jobbar bör ha och vilka utmaningar de stöter på i sitt jobb med ensamkommande. Orsaken till att jag anser det motiverat att se på dylika faktorer är att arbetet med ensamkommande i sig är annorlunda än många andra branscher inom det sociala området och jag tror att varje enskild som jobbar med ensamkommande gör det av en speciell orsak.

6.1.1 Orsaken till valet av bransch

Orsaken till att respondenterna började jobba med ensamkommande är olika men det finns ändå en röd tråd i alla svar att de valt ett jobb där de kan hjälpa människor i en svår situation eller känna att de gör något som är till nytta.

Jag hade tidigare ett jobb där jag inte kände att jag utförde något som var till nytta för samhället. Jag ville ha ett jobb där jag kunde hjälpa människor i en svår situation. Bidra med något. Jag har alltid kommit bra överens med ungdomar och i detta jobb kunde jag kombinera dessa två. Jag har aldrig ångrat mig att jag bytte bransch.

Micaela Nykvist

-Respondent D

En annan respondent berättar att hon började jobba med ensamkommande då hon blev utbränd på sitt tidigare jobb och för att hon hade en bekant som jobbade med ensamkommande.

Jag gick in i väggen i mitt tidigare jobb och kom fram till att jag helt enkelt måste göra något annat. Jag hade en bekant som jobbade här och på den vägen är det. Så man kan säga att jag egentligen är här genom misstag.

-Respondent A

Att det är en bransch som kan anses vara annorlunda och exotisk samt att man har ett intresse för att jobba med andra kulturer fann jag även i en del svar.

Ända sedan skoltiden har jag varit intresserad av språk, kultur och religion.

Intresset har alltid funnits för det som är annorlunda och exotiskt. Jag har alltid vetat att jag skulle jobba med flyktingar, jag visste inte bara när. Efter att jag började som inhoppare var jag fast.

-Respondent C

6.1.2 Hur jobbet med ensamkommande uppfattas

Många respondenter lyfter fram mångsidigheten i jobbet, att man bör vara kunnig på många områden, men att jobbet i stora drag påminner om det man gör med sina egna barn och ungdomar hemma.

Man gör allt möjligt, från det praktiska som att plåstra om någon som skrapat knä, till att laga mat, boka en tandläkartid till att fundera på studieplaner och läsa läxor. Ställföreträdande förälder, men ändå inte förälder.

-Respondent C

Att jobba med ensamkommande anses av samtliga respondenter vara ett väldigt varierande jobb där det är svårt på förhand att veta hur dagen kommer se ut. Variationen i arbetet uppfattas som något positivt.

Micaela Nykvist

Då jag kommer till jobbet kan jag ha planerat att göra något, till exempel fara på kläduppköp med den jag är egenhandledare till, men så ringer de från polisen och säger att vi får hämta en ny ungdom som sökt asyl. Då blir det till att ställa om dagen. Men det här är lite tjusningen också enligt mig med jobbet.

-Respondent F

En del av respondenterna lyfter fram teamarbetet som en viktig del av sitt arbete och ser det som en styrka att det finns olika yrkesgrupper i teamet som jobbar med ensamkommande.

Man jobbar i team, men ändå självständigt.

-Respondent B

Samtliga lyfter fram flexibilitet och att man visar empati som viktiga egenskaper hos personal som jobbar med ensamkommande. Flera nämner även att det är viktigt att kunna hålla distans och att ha ett professionellt förhållningssätt.

Man skall ha tålmod och vara empatisk, men ändå kunna hålla distans. Man skall ha ett intresse för det man gör och man skall absolut inte ta saker och ting personligt. Det är kanske det viktigaste.

-Respondent C

6.1.3 Utmaningar i jobbet

Att kunna hålla distansen är något som lyfts fram som en av de största utmaningarna. En respondent berättar att det är speciellt i början då man är ny som det kan vara svårt att inte bli för involverad och inte kunna släppa det då arbetsdagen är slut.

Integration är något som alla respondenter ser som en annan utmaning. Att kommunen är tvåspråkig gör även situationen mer utmanande.

För oss här i denna kommun är det nog integrationen. Det har jag tyckt hela tiden.

-Respondent B

Ensamkommandes bakgrund, eller det att man egentligen vet väldigt lite om deras bakgrund, bekymrar personalen och upplevs som en stor utmaning.

Det är nog dessa ungdomar som inte pratar så mycket, man skulle så gärna vilja veta så mycket som möjligt om deras bakgrund till exempel, men många vill inte alls berätta och egentligen hör det ju inte ens tills mig. Jag skulle vilja veta för att förstå dem bättre.

-Respondent A

Även om det verkar vara lätt att hitta utmaningar i jobbet med ensamkommande lyfter många upp att de känner sig nöjda med en arbetsdag då de känner att de fått god kontakt eller löst något problem tillsammans med dem.

Jag är nöjd när jag känner att ungdomarna har det någorlunda bra, om det funnits problem under dagen och jag känner att jag kunnat motverka det, eller åtminstone börjat jobba på det. När en lösning är på gång helt enkelt.

-Respondent C

Det bästa i jobbet är då jag får kontakt med ungdomarna, då man tar sig tid och sitter och diskuterar om vad som helst. Då man känner att de vågar berätta, det tar ju ofta en tid innan de byggt upp förtroendet, men då det väl är uppbyggt ger det så otroligt mycket.

-Respondent B

6.2. Socialt kapital

Här har jag valt att se på vilket socialt kapital personalen anser att de ensamkommande har och hur dessa skapas. Det föll sig naturligt redan då jag höll intervjuerna att analysera socialt kapital främst utgående från Putnams (2001) indelning av socialt kapital som sammanbindande, överbryggande och nivålänkade socialt kapital. Främst sammanbindande och överbryggande socialt kapital var de som framträdde tydligast i mina intervjuer och i min analys. Sammanbindande socialt kapital hittas hos individer som står varandra nära med liknande bakgrund och överbryggande socialt kapital finner man i heterogena relationer med inkluderande tendens (Putnam, 2001). Sett ur forskningsperspektiv vad gäller socialt kapital är det med andra ord främst ur det civilsamhälleliga perspektivet, dit Putnams syn på socialt kapital kan härledas (Woolcook & Narayan, 2000), som jag analyserat utgående från i min resultatdel.

6.2.1 Ensamkommandes sociala kapital

Vilken typ av socialt kapital ensamkommande har varierar från person till person, något som samtliga respondenter var eniga om.

Jag skulle nog säga att under dessa år har jag nog sett stora variationer. Vissa ungdomar har ju redan då de kommer ett nätverk i form av släktingar till exempel. Någon är väldigt duktig på fotboll och kommer snabbt in i ett lag och lyckas den vägen. Sen har vi ju då de här som inte har någon alls och kanske inte alls pratar engelska. Då är det nog betydligt svårare.

-Respondent E

Ensamkommande bygger snabbt upp socialt kapital på boendet, speciellt om det finns andra ensamkommande från samma land som pratar samma språk. Här kan man alltså se att det sammanbindande sociala kapitalet är viktigt (Putnam, 2001) och det som ungdomarna ofta bygger upp först. Ensamkommande umgås även till viss mån med andra än sina landsmän på boendet, något som även det kan ses som sammanbindande socialt kapital då det handlar om individer i samma situation.

Grovt eller förenklat sagt kan man konstatera att de främst umgås med sina landsmän på boendet, men nog finns det även ungdomar som umgås över landsgränserna inom boendet.

-Respondent C

Respondenterna uppmanades fundera på varför det sammanbindande kapitalet verkar vara lättast att skapa. Trygghet var det överlägset vanligaste svaret, men även språket och kulturen ansågs vara förenande faktorer.

Boendet blir ju som deras nya familj. Här får de känna sig som en i mängden och får känna trygghet i att få prata eget språk och ha människor runt omkring sig som förstår deras kultur. Det att någon förstår dem är nog viktigt och klart man gärna umgås med människor som förstår ens situation.

-Respondent F

Utöver boendet umgås ungdomarna också mycket med landsmän, något som anses som viktigt bland respondenterna för att bevara språket och kulturen.

Den kontakten är jätteviktig.

-Respondent B

En respondent uttryckte att många människor anser att det hämmar integrationen att ensamkommande umgås med landsmän, men att de som jobbar med ensamkommande förstår nyttan med umgänget.

Det handlar inte om att det hämmar integrationen det att de umgås med sina landsmän, något som man ofta får försvara ungdomarna med inför andra. Det är viktigt att de har tillgång till sitt eget ursprung, egen kultur och sitt eget språk även om de skall integreras här.

-Respondent D

Det sammanbindande sociala kapitalet ser även ut att vara det som ungdomarna har kvar efter att de blivit myndiga och flyttar till självständigt boende. Flera av respondenterna lyfter upp att det för många är det enda nätverk de har som verkar vara bestående.

Det finns nog ganska många ungdomar som egentligen inte har andra personer i sina nätverk då de flyttar ut än sina landsmän här från boendet. Det är verkligen synd, men det finns alltid de här ungdomarna som har svårt att skapa kontakter, trots att man försöker hjälpa till. Huvudsaken de har någon tycker jag.

-Respondent E

De flesta ensamkommande som har en familj i hemlandet håller kontakt med dem enligt respondenterna.

”Kontakten till familjen är en stor del av deras identitet och det är nog jätteviktigt med den kontakten, vem det nu sedan är, bara det finns någon kvar att ha kontakt med. Det är jätteviktigt.

-Respondent C

Två av respondenterna anser att det tidigare var mer vanligt att man hade kontakt med föräldrar och anhöriga och drar slutsatsen att det kan ha att göra med asylpolitiken som råder just nu.

Om jag jämför med hur det var då jag började hade de nog mer kontakt till anhöriga och familjen mot vad de har nu och så fick de mycket lättare familjeåterförening. Detta har dock ändrat, numera är de mera hemlighetsfulla och förtegnas om sin bakgrund.

-Respondent B

Att hålla kontakt med anhöriga har blivit lättare i och med att tekniken utvecklats de senaste åren.

Telefonerna idag har gjort att det blivit lättare att hålla kontakt förstås. Jag skulle säga att de allra flesta har kontakt med sina anhöriga på något sätt.

-Respondent A

Om man ser till det överbyggande sociala kapitalet, det vill säga det som finns i heterogena relationer och som har en inkluderande tendens (Putnam, 2001) berättar respondenterna att många ensamkommande har socialt kapital via sitt fritidsintresse.

De bygger förstås upp ett nätverk via fritidsintressen.

-Respondent B

Fotboll är något som de flesta ensamkommande är intresserade av och det är även ett genomgående svar att ungdomarna lär känna andra via fotboll.

Via fotbollen blir de ju förstås del av ett nätverk. De blir ju en del av laget, en del av ett sammanhang.

-Respondent D

Även andra idrotter leder till nätverk för en del av ungdomarna.

Någon känner någon på gymmet eller andra som man lärt känna i byn.

-Respondent C

6.2.2 Hur socialt kapital skapas samt hinder och möjligheter

Det finns stora variationer på hur stort socialt kapital ensamkommande har och lyckas skapa konstaterar samtliga respondenter.

Det är nog helt beroende från person till person, allihop är olika och har olika lätt eller svårt att ta kontakt med nya människor och våga lita på andra. Bakgrunden spelar även in. Men det varierar nog stort och är nog också beroende på hur bra de kan språket.

-Respondent B

Bakgrunden och personligheten hos ensamkommande är genomgående svar av respondenterna då de funderade på skillnader i hur de ensamkommande lyckas skapa socialt kapital, men även slumpen och tidpunkten kan ibland vara avgörande hur väl det lyckas.

Jag tror att det kan ha att göra med timing och tur och förstås hur man är som person. Har man varit utåtriktad i hemlandet är man det ofta här också och bjuder mera på sig själv. Det är nog hur man är lagd inom sig.

-Respondent C

Alla respondenter är överens om att de absolut svåraste kontakterna att skapa är att få finländska vänner, något som de alla är överens om att ensamkommande skulle behöva och önskar få. Orsakerna till att det är svårt att få finländska vänner beror på den ensamkommande själv, språkkunskaper och brist på kunskap om asylsökande hos finländska ungdomar. Samtliga är dock eniga i att det inte bara handlar om att finländska ungdomar inte vill eller vågar ta kontakt utan ganska ofta är det nog ömsesidigt.

Jag tror nog att de svåraste nätverken att skapa är att hitta finländska jämnåriga kompisar, det är nog ytterst sällan tyvärr jag uppfattar att de får nära kompisar i skolan som de kan umgås med på fritiden, det är ytterst sällan. Det är nog svårt. Största hindret tror jag nog är språket, men det finns nog också fördomar från båda sidorna. De borde få mer tid att umgås för de är nog mera lika än de tror egentligen.

-Respondent C

En av respondenterna kopplar samman integrationen eller det att Finland inte lyckas integrera med språket och svårigheterna att få vänner bland finländare.

Det svåraste är nog att hitta finländska vänner. Skolan skulle ha en viktig nätverksroll om det skulle funka, men förstås är det ju språket. Det är jobbigt att knagga sig fram med ett ord i gången för att knyta kontakter. Det pratas ju ibland om att Finland har misslyckats med integrationen. Och utan att vara insatt i det finns det nog någon grej i det, något är det som inte riktigt fungerar just med språket. De har ju en trygghet på boendet med kompisar och personal men nog är det de här finländska kontakterna som är det svåraste. Det är nog knepigt. Inte omöjligt.

-Respondent A

Att ungdomarna knyter kontakter via fritidsintressen nämndes tidigare i kapitlet. Sammanhanget är ibland inte alltid det bästa heller att få vänner den vägen konstaterar en av respondenterna.

Micaela Nykvist

Under alla mina år tycker jag egentligen att ingen lyckats få någon riktigt nära vän via fotbollen eller ja visst finns det undantag, men sådär generellt. Nog pratar de ju något där på träningarna men egentligen är det säkert sammanhanget också, det är ju egentligen ett sammanhang där man inte pratar så mycket.

-Respondent A

Det sammanbindande sociala kapitalet inom boendet, det vill säga att ensamkommande främst umgås med andra i likadan situation, lyfter även en respondent upp som en möjlig orsak till att det är svårt att få finländska vänner.

Det handlar förstås mycket om trygghet och bekräftelse också. Det känns tryggare att umgås med någon som förstår dig, som vet vad du går igenom och kanske inte frågar så mycket om din bakgrund. Jag är helt säker på att alla våra ungdomar önskar få en finländsk vän, men på grund av rädsla att misslyckas kanske man istället satsar på att få vänner här på boendet.

-Respondent E

Ensamkommande är enligt respondenterna känsliga för att uppfattas som annorlunda än övriga jämnåriga och detta kan vara en orsak till att man inte vågar ta kontakt.

De upplever ofta att de får blickar från andra.

-Respondent A

Det geografiska läget och det faktum att merparten av ensamkommande studerar finska i en svenskspråkig kommun anses vara ett hinder att skapa socialt kapital enligt tre av respondenterna. En av respondenterna uppfattar det som en positiv sak på lång sikt att de lär sig båda språken.

Klart förstås att vi inte har oändliga möjligheter att erbjuda fritidssysselsättningar då vi verkar på landsbygden. Sen är det förstås en utmaning också att nästan alla är svenskspråkiga i kommunen och våra ungdomar läser finska. Men, vi har faktiskt sådana som lär sig båda språken, så allt är ju hur du ser på saker och ting. Kanske det begränsar i början men belönar i slutändan om du lär dig båda språken.

-Respondent F

6.2.3 Personalens roll i skapandet av socialt kapital

Att fritidsintressen ofta leder till ett utökat socialt kapital bland ensamkommande har tidigare i kapitlet konstaterats. Respondenterna upplever att genom att hjälpa ensamkommande att hitta ett fritidsintresse påverkar personalen deras möjligheter att utöka det sociala kapitalet.

Vi strävar till att alla skall hitta ett fritidsintresse och att alla skall ha en meningsfull fritid och inte bara sitta i sitt eget rum. Som handledare leder man ungdomarna och hjälper till och stödjer vid behov. Ofta då de är nya vet de ju inte hur saker och ting fungerar i finska samhället och då finns vi till och hjälper till att ta det första steget, vilket kan vara väldigt avgörande.

-Respondent B

En respondent anser att personalens uppgift är att få ensamkommande att träffa andra och hitta forum där de kunde umgås. Vän- eller stödfamiljer lyfts upp av några av respondenterna som bra forum att stärka det sociala kapitalet.

Jag tycker att det kunde vara vår uppgift att just försöka liksom få dem att träffas och hitta forum för att träffas. Ännu det här med finländska ungdomar, där vet jag att via stödfamiljer har man lyckats få finländska vänner, där stödfamiljen verkligen förstått sin uppgift.

-Respondent A

Stödfamiljerna gör att ensamkommande får bekanta sig på ett annat vis med finländsk kultur och visa hur en finsk familj fungerar. Stödfamiljen kan även öka möjligheterna för ensamkommande att få jobb i framtiden.

De skulle få bekanta sig på ett annat vis, hur en finsk familj fungerar och få bygga upp ett nätverk utanför enheterna. Skapa nya kontakter helt enkelt som de kan bygga vidare på sedan och ha nytta av då de skall söka jobb. Det handlar ju om kontakter då man söker jobb, nu vet de ju inte ens vart de skall söka.

-Respondent B

Även om stödfamiljer eller stödpersoner enligt respondenterna skulle bidra till att stärka det sociala kapitalet för ensamkommande inser de samtidigt att det tyvärr är svårt att hitta familjer eller personer som engagerar sig och gör det på rätt sätt.

Nog vet vi alla att det vore jättebra för våra ungdomar att få fler stödpersoner och stödfamiljer engagerade. Och vi borde nog jobba ännu mera på det enligt mig, att hitta människor som vill ställa upp. Det är tyvärr bara så svårt att få människor att ställa upp, dels tror jag att det finns en viss mättnad, vi har verkat här i kommunen länge och sen har människor idag så mycket med sitt eget. Det ger mycket att engagera sig i ensamkommande, men det tar också mycket av en. Det är ingen lätt uppgift.

-Respondent D

En av respondenterna lyfter även upp att det är personalens roll att stöda och handleda stödpersonerna eller stödfamiljen.

Jag ser stödfamiljerna som en brygga till samhället, men det är viktigt att även vi ger stöd åt stödfamiljen så att man har kontroll på det. Man behöver tydliggöra roller och hur man skall hantera situationen.

-Respondent A

Föreningsverksamhet och tredje sektorn lyfts även upp som bra forum att skapa kontakter samtidigt som ungdomarnas ålder ofta utgör ett hinder att engagera sig i denna typ av verksamhet.

De här 16- och 17-åringarna är ju varken barn eller vuxna så det är inte så lätt, de är lite tuffa, så det är inte alltid så lätt att få dem engagerade i föreningsverksamhet heller. Precis som med finländska ungdomar. Ännu i 13–14 års åldern är det lättare, men de större pojkarna är tuffa och steget är större.

-Respondent A

6.2.4 Socialt kapital och välbefinnande

Välbefinnande vad gäller socialt kapital framträdde väldigt starkt i respondenternas svar och jag har därför valt att göra ett skilt kapitel om socialt kapital och välbefinnande.

Min forskning visar väldigt tydligt att samtliga respondenter anser att det sociala kapitalet påverkar ensamkommandes välbefinnande samt även deras fortsatta möjligheter till en lyckad integrering.

Jag säger absolut att de som har ett stort nätverk mår bättre bara för att de har ett nätverk, för självkänslan till exempel, men de har ju också mer att göra med sin tid än de som inte har nätverk och mest är ensamma och grubblar mera och minns tråkiga händelser, medan de som har ett nätverk har en sysselsättning och folk att ventilera med och att umgås med.

-Respondent C

Tre av respondenterna lyfter även fram att välbefinnandet märks på ensamkommandes beteende och humör och uttrycker att det är bekymmersamt med de ensamkommande som drar sig undan kontakter till utomstående. En av respondenterna anser att bristen på socialt kapital kan leda till att ensamkommande isolerar sig och får svårt att klara sig på arbetsplatser i fortsättningen.

Man ser ju redan att de som saknar nätverk drar sig undan och har jättesvårt att ta kontakt, de kan vara reserverade och har svårt att öppna upp och få förtroende och kunna lita på andra. Det leder till att det blir svårare både i skolan och på arbetsplatser, så fort något kommer emot så har man taggarna ut och tror att alla vill en något dåligt. Det finns risk att de isolerar sig, lämnar att sitta hemma och inte kommer sig för att göra någonting.

-Respondent B

Kontakten till familjen eller släktingar anses huvudsakligen främja välbefinnande bland ensamkommande. Flera av respondenterna säger sig märka att ensamkommande som har regelbunden kontakt med sin familj har lättare att orka hålla motivationen och humöret uppe.

Nog märker man tydligt att de ungdomar som har regelbunden kontakt med sin familj eller någon nära släkting mår bättre. Det är som en extra trygghet i bakgrunden som gör att de bättre kan koncentrera sig på livet här i Finland.

-Respondent F

Att hålla kontakten till familjen anses främja välbefinnande enligt respondenterna såvida kontakten inte lägger ytterligare press på den ensamkommande.

Nog finns det tyvärr också fall där kontakten får ungdomen att må dåligt. Om mamma till exempel berättar om hur dålig situation de har i hemlandet och ber ungdomen påskynda processen och ansöka om att bli beviljad familjeåterförening. Det är något som absolut inte går att påverka och det blir nog jättestort ansvar för ungdomen att bära, då hen ändå inte kan påverka på något sätt alls. Det här är nog jättesvår situation att handskas med för ungdomen.

-Respondent E

Kontakten kan även försvåra situationen på boendet såvida en förälder i hemlandet inte förstår boendets regler och förhållningssätt så att det leder till en konflikt på boendet.

I vissa fall kan det vara till nackdel, såvida det blir motstridigt vad personalen och pappa säger. Då uppstår lätt konflikter om personalen upprätthåller regler på boendet och pappan kanske säger att de inte behöver följas, där blir det lätt motstridigt.

-Respondent C

Flera av respondenterna lyfter fram att ensamkommande ofta kan få dåliga besked eller nyheter via sin familj. Dessa besked påverkar ofta välbefinnandet men en respondent säger att ensamkommande ofta fått uppmaningar om att vara starka av sina anhöriga oavsett vad som händer och att de ofta slutar prata om det efter en tid.

Jag tycker att under de här åren då de fått något tråkigt besked om att någon förälder dött så har det varit väldigt ledsamt ett tag, men sedan slutar de prata om det. De har väldigt mycket av någon slags skyddsmur att de inte släpper sig. Jag minns en pojke som började prata om sina föräldrar och såg gråtfärdig ut, varpå jag sade att det är okej att du gråter. Då svarade han mig att nej, mamma har sagt då jag for att jag aldrig skall gråta. De har nog fått mycket uppmaningar om att vara stora och starka och inte gråta fastän vad händer. Detta är förstås mina egna spekulationer.

-Respondent A

6.3 Socialt stöd

Här kommer jag i huvudsak att redogöra för hurudant socialt stöd respondenterna anser att de ger och vad de anser att ensamkommande behöver. Jag redogör även för om det finns skillnader enligt respondenterna i det stöd de ger och det stöd som ensamkommande önskar. Jag utgår från den indelning jag presenterade i teoridelen enligt House och Khan (1985) samt Uchino (2014), det vill säga emotionellt stöd, instrumentellt stöd, informativt stöd samt värderande stöd.

6.3.1 Emotionellt stöd

Samtliga respondenter anser att ensamkommande behöver emotionellt stöd, det vill säga tillit, kärlek och någon som bryr sig om dem. Även om inte alla ensamkommande anser att de behöver emotionellt stöd anser de alla respondenter att det är det viktigaste stödet de kan få.

Det viktigaste är nog att de har någon som lyssnar, att någon bryr sig om. Det behöver inte vara så märkvärdigt, bara det finns en som man kan lätta sitt hjärta åt som lyssnar och har lite extra ansvar för att det skall gå bra. Emotionellt stöd helt enkelt. Det är viktigt.

Micaela Nykvist

-Respondent C

En av respondenterna lyfter upp åldern som en orsak till att de ensamkommande som bor på enheten just nu inte frågar efter emotionellt stöd.

Vi har ju mest pojkar nu, tonårspojkar, och de sukter inte nå desto mer efter kärlek från personalen. De yngre behöver oftast mera fysisk närhet.

-Respondent A

Respondenterna anser att de via det system de tillämpar med att varje ensamkommande har en egenhandledare tillgodoser det emotionella behovet av stöd som ensamkommande behöver.

Alla har ju en egenhandledare vars uppgift är att se lite extra till sin "egen ungdom". Tanken är att man skall komma lite närmare den här ungdomen än andra och på det sättet bättre fånga upp vad just den här ungdomen behöver för att få vardagen att fungera. Ofta är det på det emotionella planet de behöver stöd, även om de kan påstå något annat.

-Respondent D

Enligt respondenterna kan det ibland vara utmanande att dra gränsen för hur mycket emotionellt man skall engagera sig i ensamkommande. Alla är dock eniga om att det främst är nyanställd personal som kan ha svårt med gränser för hur mycket man som personal kan engagera sig. En respondent säger att det kan vara svårt med gränserna då man vill visa att man bryr sig och har ett gott hjärta. Ensamkommande vill gärna att personalen engagerar sig mera än de kan ibland, men enligt respondenten gagnar det varken ensamkommande eller personal att engagera sig för mycket.

De ser ju att någon alltid är här, de blir invanda i att vi skall finnas till för dem hela tiden vilket vi nog gör också, men det betyder ju trots allt att vi måste vara professionella och hålla viss distans. Vissa ungdomar vill nog att vi skall vara mer känslomässigt involverade i deras liv och situation. En personal kan dock varken för sin egen del eller ungdomens del gå så långt, det blir bara fel och tungt i slutändan. Men jaa, det är svårt, man vill ju verkligen visa att man bryr sig och vi är alla människor och har ett hjärta, så det kan nog vara svårt. Man kan ju inte få allt och inte hör det heller till oss att ge dem allt vad de behöver.

-Respondent C

Jag har åtminstone inte problem med att komma för nära, men det kommer nog med erfarenhet, man ser ju ibland hur ny personal kommer lite för nära. Man lär sig.

-Respondent A

6.3.2 Instrumentellt stöd

Vad gäller det instrumentella stödet, det vill säga materiella tillgångar som pengar, vård, skydd och service (House & Khan, 1985) berättade samtliga respondenter att det är denna form av stöd som ensamkommande ofta frågar efter.

De frågar efter skjutsar (skrattar). De är barn och ungdomar som lever i nuet, de planerar inte så mycket utan tänker mera på vart jag skall idag och vad händer i kväll? Behöver jag nya fotbollsstrumpor eller nya inneskor? Ungdomarna tänker absolut mer på materiella saker. Pengar är ofta inblandade.

-Respondent B

Att ensamkommande främst frågar efter instrumentellt stöd kan enligt respondenterna beror på många olika saker. En respondent reflekterar över om det har att göra med att materiella saker är ett tecken på stöd och respekt medan en annan tror att ensamkommande kan ha fått felaktig information innan de kommer till Finland att de skall få betydligt mer pengar och saker än de får.

Ungdomarna har hört rykten via olika kontakter att de skall få pengar, vilket ju sen inte alltid stämmer. De frågar nog mest efter materiella saker och det beror nog på att de hört att de kommer få i princip vad som helst. De ungdomar som är tuffa och framåt lyfter ofta upp dessa frågor, medan vissa alltid är nöjda och belåtna.

-Respondent A

Två av respondenterna säger att ensamkommandes önskan om instrumentellt stöd egentligen kan vara uttryck för behov av emotionellt stöd. Respondenterna tror att det är betydligt lättare att fråga efter service eller materiella saker än att be personalen om emotionellt stöd.

Jag tycker nog att man relativt snabbt kan identifiera ibland vad det egentligen handlar om. Det att en ungdom kräver att han skall få nya fotbollsskor kan egentligen vara ett tecken på att han behöver tid med sin handledare, få prata av sig eller bara umgås. Det är inte alltid så lätt att erkänna att man behöver få prata, det är betydligt enklare att säga att man behöver nya fotbollsskor. Man lär nog sig se detta då man jobbat ett tag, vad det egentligen handlar om.

-Respondent E

6.3.3 Informativt stöd

Samtliga respondenter anser att ensamkommande behöver mycket informativt stöd, speciellt i början då allt är nytt. En respondent berättar att det är en så naturlig del av jobbet med ensamkommande att man inte ens reflekterar över det.

En viktig del av arbetet är att ge ungdomarna information, från praktiska saker till hur byråkratin i Finland fungerar. Man tänker inte ens på hur mycket information och råd man ger, det blir så invant att det går på rutin, det kommer så naturligt. Ungdomarna vill gärna veta.

-Respondent C

En annan respondent anser att ensamkommande självmant väldigt sällan frågar efter råd och information. Respondenten antar att det kan ha att göra med ungdomarnas ålder eller att de gärna riktar sina frågor till boendets förmän eller får information från nätet.

Egentligen frågar de ganska lite av oss. Kanske de får råd från nätet. Inte vill de egentligen heller ha hjälp med matlagning, fastän de kanske inte kan. De rådfrågar faktiskt lite. Jag försöker nog alltid fråga om de vill hjälp, men ofta säger de att de kan själva. Säkert har det med åldern att göra också. Ofta vill de gärna vända sig så högt upp som möjligt också, de vänder sig gärna till ansvariga handledaren med frågor.

-Respondent A

Respondenterna lyfter fram det informativa stödet som en del av det viktigaste de kan bidra med som personal till ensamkommande vad gäller integrering i samhället. En av respondenterna säger att informativt stöd inte alltid uppskattas under tiden ensamkommande är boende på enheten, främst på grund av att det är en del av självständighetsprocessen att klara sig själv. Utflyttade ensamkommande brukar dock kunna lyfta upp nyttan av det informativa stödet om man träffar dem i ett senare skede enligt respondenten.

Nog är det ju som andra ungdomar överlag, inte vill de alltid ta till sig det man säger och upplyser dem om, de vill klara sig själva. De förstår oftast nyttan med det då de blivit myndiga och flyttat till egen lägenhet. Nog har jag många gånger fått höra att vi i personalen hade rätt om många saker och att det var en så bra tid att bo hos oss då det fanns någon man kunde fråga och som försökte styra in en på rätt spår. Det är ju precis som våra egna tonåringar. Visst värmer det dock då de kommer fram och säger dylika saker.

-Respondent F

6.3.4 Värderande stöd

Värderande stöd handlar om att få feedback, bli bemött med respekt samt känna tillhörighet (House & Khan, 1985). Samtliga respondenter anser att det hör till en av de viktigaste principerna man försöker jobba med inom verksamheten med ensamkommande. Att få ensamkommande att känna sig hörda och sedda är viktig både för ensamkommande och för att personalen skall känna sig nöjd med sin arbetsinsats.

Min roll består av att ungdomen känner sig hörd, sedd och värdefull. Jag tror att man nått långt redan om man fått det till stånd. Jag försöker se dem på morgonen och då de kommer från skolan. Man försöker komma ihåg dem och visa sig engagerad genom att till exempel fråga hur det gick i provet idag och bekräfta det genom att till exempel säga att du har försökt, bra jobbat. Man visar allmänt intresse och visar att alla är lika viktiga.

-Respondent C

Enligt en av respondenterna kan det värderande stödet uppfattas annorlunda av ensamkommande på boendet än det görs av personalen och ibland leder det till att ungdomen känner sig dåligt behandlad.

Ja, ibland kan det ju vara så någon kan uppfatta att vi inte respekterar honom då vi inte kan tillgodose den önskan han har. Men egentligen handlar det ju om något annat då, ofta en materiell sak som ställs fram som att vi inte visar respekt gentemot hans önskan.

-Respondent E

En respondent lyfter fram att den första tiden med en ny ensamkommande mycket handlar om att ge värderande stöd.

Empati är viktigt då de är nya. Men också att man är välkomnande och visar att vi är vanliga människor. Man vill att de skall känna sig hemma.

-Respondent A

6.4 Resiliens

Vad gäller analys av resiliens har jag valt att se det ur perspektivet hur ensamkommande bemästrar situationen i ett främmande land. I teoridelen presenterade jag bland annat Ungars (2012) definition av resiliens hur en individ hittar resurser som främjar välbefinnandet och hur familjen eller det närliggande samhället förmedlar dessa resurser.

Skyddsmodellen som även presenterades i kapitel 3.3.4 i teoridelen fokuserar på omkringliggande nätverk och att social kompetens kan utvecklas genom vänner eller fritidsaktiviteter (Borge, 2012). Denna modell har jag haft i tankarna då jag analyserat resiliensen i min forskning bland ensamkommande.

6.4.1 Nyanlända ensamkommande

Nyanlända ensamkommande är enligt respondenterna inledningsvis relativt försiktiga och känner av stämningen. Fem av respondenterna nämner att man i början ofta benämner den första tiden som smekmånad, då allt går bra och det inte finns några större problem. Efter att smekmånaden tagit slut börjar ungdomarna våga visa sitt rätta jag och vågar ifrågasätta och kritisera.

I början är ofta klienten reserverad och blyg. Klienten tar det försiktigt, visar tacksamhet. Då ungdomen bött in sig tar smekmånaden ofta slut, då märker man att de vågar säga sin åsikt och kritisera och ifrågasätta. Efter en tid vågar ungdomen ha utbrott, något som jag ser som att ungdomen utvecklat trygghet. Vi tycker ju inte sämre om dem för att de har en dålig dag eller försvinner någonstans. Tryggheten växer sakta fram och det märker man genom att ungdomen vågar uttrycka negativa känslor.
-Respondent C

Att ensamkommande efter en tid vågar visa känslor och få känsloutbrott ser samtliga respondenter som ett resultat av att de utvecklat trygghet i sin nya situation och känner sig hemmastadda. En respondent säger att ensamkommande behöver få visa sina känslor då enheten fungerar som deras hem och att om det i övrigt fungerar bra är det bara naturligt att visa även negativa känslor.

Detta är ju trots allt deras hem så de måste få visa känslor. Är det så att det fungerar bra i skolan och överlag tycker jag att det är helt okej att de någon gång visar vad de känner.

Micaela Nykvist

-Respondent B

En respondent anser att den första tiden är viktig och framhåller att om första tiden blir lyckad fortsätter det oftast i samma stil. Respondenten säger att det märks skillnad i ensamkommandes anpassning om ungdomen fått en lugn start som nyanländ.

Är det väldigt stökigt i huset då en ny ungdom kommer märker man nog det, det är nog väldigt bra om det är lugnt då de kommer, så den första tiden för nyanlända ungdomar blir bra.

-Respondent A

Att omgivningen påverkar lyfter även en annan respondent fram och säger att en nyanländ ensamkommande läser av läget i början och söker sin plats i rangordningen på enheten. Respondenten säger att en blandad grupp, bestående av både pojkar och flickor, gör att stämningen blir bättre i huset.

Då en ny klient kommer kollar hen nog först in vem som bor här och vilken plats man får i rangordningen. Vi har länge bara haft pojkar, men nu har vi av bägge könen och det är bättre med blandad grupp, att ha både pojkar och flickor i huset, det blir en annan stämning. Till det bättre.

-Respondent B

Respondenterna är eniga om att trygghet är bland det viktigaste att skapa för nyanlända ensamkommande. Att skapa trygghet är en stor utmaning i jobbet med nyanlända ensamkommande, men det är något som man verkligen strävar efter eftersom respondenterna anser att trygghet främjar god anpassning och resiliens.

Det är nog så viktigt att få en ny ungdom att känna sig trygg. Ofta har de dåliga erfarenheter och svårt att lita på andra människor. Tryggheten anser jag är nyckeln till allt annat. Känner de sig inte trygga lyckas de inte med andra saker här heller. Men det är ingen lätt uppgift. Vi försöker vårt bästa. Det är så belönande att inse sedan om lyckats och jag skulle nog säga att det är de här trygga ungdomarna som sedan klarar sig bäst i framtiden. Jo, så är det nog absolut.

-Respondent E

6.4.2 Styrkor bland ensamkommande som främjar resiliens

Samtliga respondenter svarade att ensamkommandes personlighet är det som främst främjar och påverkar resiliens. Det är en utmanande process att komma till ett nytt land med nytt språk

och ny kultur. Förutsättningen att lyckas är betydligt större om den ensamkommande kan bjuda på sig själv och är social och utåtriktad. Enligt respondenten är det inte prestationen, såsom att ha bra betyg, som avgör utan att man känner sig tillfredsställd och bekväm med tillvaron.

Att de kan skratta åt sig själv och inte ta allt på så stort allvar och att de tillåter sig att misslyckas ibland. Jag tycker inte man behöver ha toppbetyg, mera det att ungdomen är bekväm med sig själv är nog viktigt. Det handlar inte om prestationer utan att de är nöjda med tillvaron och att de är sociala och utåtriktade. För mig betyder det att förutsättningar att klara sig bra finns.

-Respondent C

En annan respondent lyfter förutom personligheten och den sociala förmågan även fram att det är viktigt att man kan gå vidare efter misslyckanden och inte utesluta en människa som sagt något som inte föll i god jord.

Det att man kan gå vidare då något kommit emot en, man behöver inte utesluta en människa som sa något man inte gillade utan har förmåga att bearbeta detta och lyckas gå vidare. Det är viktigt inför framtiden.

-Respondent B

En respondent lyfter fram intressen, god kontakt till personalen och kontakt med föräldrar eller andra släktingar som goda förutsättningar för resiliens.

Om ungdomen sköter skolan bra, har ett intresse, har bra kontakt med personalen och kanske har kontakt till familjen eller släktingar är det nog oftast bra ställt.

-Respondent A

6.4.3 Personalens roll i att främja resiliens

Att ensamkommande har goda relationer med personalen på enheterna anser alla respondenter som en betydelsefull del i resiliensprocessen.

En handledare lyfter fram att personalens roll är att försöka vägleda ensamkommande på rätt spår. Enligt respondenten vet de flesta i personalen vad ensamkommande behöver för att lyckas i det nya landet, men att det naturligtvis är upp till ungdomen vad man tar till sig.

Micaela Nykvist

Nog har många av oss jobbat så pass länge att man vet vad som krävs för att lyckas. Det jag kan göra som personal är att försöka leda in på rätt spår, finnas till hand, stötta och motivera. Det försöker jag göra varje dag jag jobbar, det är viktigt och därför är jag här. Jag kan dock inte tvinga någon som inte vill, trots att jag nog ofta ser vad som krävs. Det enda jag kan göra är att fortsätta pusha. Om ungdomen är mottaglig för våra råd och vår hjälp har vi absolut möjligheter som personal att påverka deras start i livet här i Finland. Det är därför vi är här.

-Respondent F

Samtliga lyfter upp det system man tillämpar på enheterna med att varje ensamkommande har en egenhandledare som en viktig del i att främja relationen till personalen.

Som personal kan man absolut påverka anpassningen. Det är viktigt att egenhandledaren tar sig tid och planerar in egen tid med klienten, man behöver bara sätta sig ner och diskutera och visa att man är tillgänglig. Det att de känner att det finns en i personalen som bryr sig lite extra. Det är nog jätteviktigt och det skapar nog goda förutsättningar att lyckas.

-Respondent B

Känslan av tillit och att skapa en god relation till personalen är något som en annan respondent lyfter fram som väldigt viktigt vad gäller ensamkommandes förmåga att bemästra situationen och vardagen.

Jag anser att det att de kan lita på någon här såsom någon eller alla i personalen är det viktigaste vi som personal kan jobba för. Jag menar om de inte kan lita på någon här, hur skall de kunna gå vidare efter tiden här på boendet? Att skapa det där förtroendet till någon gör nog att de kan hantera svårare situationer på ett bättre sätt även efter tiden de bott här.

-Respondent D

Att samtala, visa kärlek, men även dra gränser lyfter två av respondenterna upp som viktiga aspekter vad gäller resiliens bland ensamkommande.

Samtal och bekräftelse, regler och ”kärlek” inom citationstecken kan jag bidra med. Min roll består av att ungdomen känner sig hörd, sedd och värdefull. Jag tror man nått långt redan om man fått det till stånd.

-Respondent C

En annan respondent säger att man kommer långt även genom att använda humor med ensamkommande.

Jag kör själv mycket med humor som jag tycker är en viktig grej i jobbet med ensamkommande.

-Respondent A

Att utveckla den sociala förmågan bland de som saknar den lyfter en respondent upp i sitt svar. Respondenten anser att det blir svårt för ensamkommande att anpassa sig och lyckas om det sociala umgänget begränsar sig till boendet. Här kan man med andra ord relatera till den så kallade skyddsmodellen som presenterades i kapitel 3.3.4 genom att fokusera mera på omkringliggande nätverk för att förklara eller förstå resiliens.

Man borde nog satsa på de här som har svårt med sociala kontakter utanför boendet. Det är nog svårt att klara sig i framtiden om alla kontakter finns här på boendet. Jag försöker nog satsa på dessa ungdomar, försöker få dem att komma ut i samhället på något sätt. Utan det är det nog knepigt. Helt tydligt klarar sig ungdomar med nätverk bättre.

-Respondent E

6.5 Hur mottagningssystemet kunde utvecklas för att stärka socialt kapital

Avslutningsvis har jag i mina intervjuer bitt respondenterna att fundera på hur mottagningssystemet i Finland kunde utvecklas eller förbättras för att underlätta skapande av socialt kapital som en viktig resurs i välbefinnande och främjandet av resiliens bland ensamkommande.

Samtliga respondenter lyfter inledningsvis fram den rådande invandrapolitiken. Långa väntetider och att ensamkommande numera kan få avslag på sin asylansökan är något som samtliga lyfter upp som hämmande vad gäller ensamkommandes välbefinnande och anpassningsförmåga.

Först kommer jag nog att tänka på politiken just nu. Det att ensamkommande numera riskerar få avslag är nytt fenomen och även det att de kan få vänta över ett år på att få besked eller beslut är nog väldigt dåligt. Det psykiska illamåendet kommer som ett brev på posten på grund av detta. Sen kan de ju ändå efter några år då det gått igenom domstolsprocesser bli beviljade uppehållstillstånd, så man kan fråga vad poängen med att leka med en ung människa liv är? Det är svårt att repa sig efter en så lång tid i ovisshet och att det då dessutom ofta sker i tonåren som är så viktig tid i livet, då man formas. Ja, det är nog illa att det blivit såhär.

-Respondent D

En respondent lyfter även fram att det har blivit svårare att bli beviljad familjeåterförening, vilket enligt respondenten leder till att ensamkommande mår sämre och har svårare att motivera sig i vardagliga situationer såsom skolgång.

Det här med att det idag princip är omöjligt att få familjeåterförening påverkar nog ensamkommande som har delar av sin familj någonstans ut i världen väldigt dåligt. Tidigare då det ännu var lätt att bli beviljad familjeåterförening märkte man att ensamkommande höll det som en motivationsfaktor, att de kämpade i skolan för att sedan få visa upp sina kunskaper då familjen kom. Idag blir det en enorm press på ensamkommande att förklara åt sina anhöriga att de inte kommer att få komma utan att ensamkommande tar på sig skulden för det. Jag önskar man kunde se över lagstiftningen här.

-Respondent F

Tre av respondenterna ser stora möjligheter i att utveckla systemet med att ensamkommande skulle få en stödfamilj. En av dessa respondenter anser att det vore bra att ensamkommande skulle få en stödfamilj redan som nyanlända som skulle stärka möjligheterna för en lyckad integration. Via stödfamiljen kunde ensamkommande knyta kontakter och även träffa andra människor via dem.

En sak som kunde vara bra, som nödvändigtvis inte är realistisk, vore att det skulle finnas en stödfamilj redan då vi får en ny ungdom. Vi försöker ju lära ungdomarna om samhället och livet i Finland, men det är ändå inte samma som i en riktig familj så att säga. Det skulle vara jättebra om det fanns någon utanför verksamheten som skulle ta sig an ungdomen. Jag tänker att genom att de börjar umgås med dem så träffar de andra människor också via dem så att det blir en positiv utveckling, en form av brobyggare.

-Respondent C

En av respondenterna säger att det inte heller behöver vara en stödfamilj utan en stödperson kan även vara till stor nytta för ensamkommande. Respondenten tillägger dock att det tyvärr inte är lätt att hitta människor som ställer upp.

Det behöver ju inte heller vara en hel familj som fungerar som stöd med redan en stödperson som skulle vara utanför enheten vore bra. Röda Korset har ju ordnat kurser i just detta ändamål för stödfamiljer eller stödpersoner. Dessvärre har det varit jättesvårt att få människor att ställa upp. Men det vore nog jättebra.

-Respondent B

Micaela Nykvist

Att ensamkommande får se vanliga finska hem vore enligt en annan respondent viktigt och säger att diskussionerna blir mera naturliga med stödfamiljen.

Det är viktigt att ungdomarna får se ett finskt hem, att få träffa stödfamiljens släkt eller förhoppningsvis jämnåriga utan någon press att själv vara tvungen att ta den första kontakten. Genom diskussioner, det är ofta annorlunda att diskutera med till exempel stödfamiljen än att diskutera med personalen här, det blir mera naturligt, ställa frågor på ett annat sätt.

-Respondent A

Två av respondenterna anser att det borde satsas mer på ungdomsverksamhet och att stärka tredje sektorns roll på orten för att göra det lättare för ensamkommande att träffa andra ungdomar. En av respondenterna ger ungdomscaféer som förslag till en mötesplats, men tillägger samtidigt att det är utmanande att få 16- och 17-åringar att delta.

Man borde satsa mera på ungdomsverksamhet på platser där boenden för ensamkommande finns så att man i ett så tidigt skede som möjligt skulle försöka få kompisar som inte är landsmän, även om det är svårare att få och faktiskt satsa på detta.

-Respondent C

Ungdomscaféer vore ju bra. Men våra 16- och 17-åringar som inte får på dylika tillställningar, är det nog knepigt med.

-Respondent B

Samarbetet med skolorna och skolans personal borde förbättras anser en av respondenterna och säger att skolans personal ser de ensamkommande minst lika mycket som personalen på boenden gör.

Det känns som att vi inte vet så mycket om skolan och dess personal. Skolans personal ser ju ungdomarna minst lika mycket som vi ser dem, så vi borde nog bygga upp ett tätare samarbete. Det vore så viktigt att vi skulle mötas med skolan. Vi borde utveckla det samarbetet på något sätt. Det skulle nog absolut gynna våra klienter mest att vi kunde jobba med eller mot samma mål.

-Respondent A

Man borde enligt en respondent jobba mera för att ensamkommande skulle få sommarjobb och kontakter till näringslivet, men säger samtidigt att det inte alla gånger är så lätt med lagstiftning och byråkrati.

Det borde arbetas mera för att våra ensamkommande skulle komma in på arbetsmarknaden, genom att anordna till exempel praktik. Det skulle ju gynna både integrationen och deras mående. Samtidigt är det inte så lätt då allt är så byråkratiskt är i landet. De kanske är för unga, inte kan tillräckligt bra språk eller så kan det haka upp sig på saker som har med deras process att göra, att de inte kan öppna bankkonto till exempel. Viljan finns nog både bland oss och ungdomarna men det hänger inte alltid på oss.

-Respondent D

7 Sammanfattande diskussion

Jag återknyter här till avhandlingens syfte och frågeställningar och diskuterar den teoretiska referensramen, tidigare forskning och resultaten i min studie. Inledningsvis har jag tagit upp centrala begrepp som leder läsaren till att förstå viktiga begrepp vad gäller ensamkommande i denna avhandling. Jag valde begrepp som dels berättar om ensamkommandes situation, vad det till exempel innebär att vara asylsökande, men redogör även för vilken typ av boendeform ensamkommande bor i eftersom boendeformen ofta nämns i min analys. Som teoretisk referensram valde jag att läsa in mig på socialt kapital, socialt stöd samt resiliens och tidigare forskning som anknyter ensamkommande till dessa tre teorier.

Socialt kapital är en stor och bred teori. Att välja ut vad som ansågs relevant i min avhandling var stundvis utmanande på grund av att det finns många definitioner och synsätt på vad socialt kapital innebär. För att belysa mångfalden i olika synsätt har jag ändå valt att i min teoridel lyfta fram även sådana som jag inte återkopplar till i analysen eller här i den sammanfattande diskussionen. Sett till ensamkommande anser jag att definitionen ”den du känner” (Woolcook & Narayans, 2000, s. 225) är väldigt beskrivande eftersom ensamkommande i regel inte känner någon vid ankomst till det nya landet och måste bygga upp ett helt nytt socialt kapital. Putnams (2001) indelning av socialt kapital i sammanbindande och överbryggande socialt kapital beskriver även ensamkommandes sociala kapital på ett väldigt beskrivande sätt, något som jag även noterade då jag analyserade min egen studie. Därav är det främst Putnams indelning i sammanbindande och överbryggande socialt kapital jag omnämner i min egen analys.

Socialt stöd är som teori betydligt mindre omfattande och beskrivs väldigt kort i litteraturen. När man pratar om en individs sociala kapital närmar man sig väldigt lätt socialt stöd (Putnam,

2001). Vad gäller socialt stöd kommer litteraturen väldigt snabbt in på mätningar vad gäller hälsa och välbefinnande. Jag fann i min egen analys stöd för House och Khans (1985) samt Uchinos (2014) indelning i emotionellt stöd, instrumentellt stöd, informativt stöd och värderande stöd. Tidigare forskning vad gäller ensamkommande grundar sig även på dessa former av socialt stöd (Backlund, 2018).

Resiliens som begrepp definieras på många olika sätt. I nyare nordisk litteratur lyfts norska Borge (2012) upp där forskning är knutet till omhändertagna barn med god utveckling. Ensamkommande kan mycket väl jämföras med omhändertagna barn i det avseendet att de kommer från svåra och utmanande bakgrunder och deras vårdnad handhas av myndigheter trots att de inte är omhändertagna. Vad gäller den teoretiska referensramen kring resiliens ser jag skyddsmodellen som presenterades i kapitel 3.3.4 som speciellt passande vad gäller ensamkommande och kopplingarna till socialt kapital, då den fokuserar på omkringliggande nätverk och att social kompetens kan utvecklas genom vänner eller fritidsaktiviteter. För att ensamkommande skall utveckla resiliens kan man anta att socialt kapital är viktigt. Att socialt kapital och resiliens påverkar varandra stöds även av Östergren (2012), som hävdar att obefintligt socialt kapital gör resiliensen obetydlig.

Jag utförde min kvalitativa studie med hjälp av semistrukturerade intervjuer bland personal som jobbar med ensamkommande. Respondenterna hade olika yrkesbenämningar och var av olika kön samt i varierande ålder. Min önskan var att respondenterna skulle ha jobbat flera år med ensamkommande för att de skulle ha insyn i olika skeden i mottagningen, från att vara nyanländ till att bli myndig och flytta till eget boende. Jag utförde sex intervjuer. Överraskande stor andel av svaren bland respondenterna var likadana, med lite varierande uttrycks sätt. Man kan med andra ord konstatera att jag upplevde en mättnadskänsla då det inte framkom så mycket nytt i de sista intervjuerna. Jag kan därför anta att trots få respondenter hade resultatet troligtvis inte ändrat med fler respondenter.

Jag har valt att inte redogöra för vilka yrkesgrupper jag utfört intervjuerna bland, ej heller ålder eller kön för att garantera anonymiteten bland mina respondenter. Jag har ej heller nämnt i vilken kommun jag utfört intervjuerna. Min studie är liten och kan inte generaliseras till att gälla all personal som jobbar med ensamkommande. Jag valde att intervjua personal med lång erfarenhet, vilket jag anser styrker resultatet. Jag anser även resultaten som tillförlitliga eftersom undersökningsresultatet är väl överensstämmande med tidigare forskning inom området (Backlund, 2018; Eriksson m.fl., 2014). Man kan med andra ord konstatera att validiteten i min forskning är styrkt.

Vad gäller resultatet i min studie visar den att ensamkommande har lättast att skapa sammanbindande socialt kapital på boendet. Respondenterna säger att det är enklare att umgås med någon i samma situation som man delar bakgrund och språk med och för en del ensamkommande är det sammanbindande sociala kapitalet de enda kontakter man har. Putnam (2001) beskriver sammanbindande socialt kapital som ett extra starkt sociologiskt smörjmedel. Sammanbindande socialt kapital bekräftar den egna sociala identiteten samtidigt som det bidrar med styrka att bemästra det samhälle man vill vara del av (Starrin & Rønning, 2011). Här kan man konstatera att mina resultat överensstämmer med teorin samt även tidigare forskning gällande ensamkommande i kapitel 4.1 (Eriksson m.fl., 2014). Det sammanbindande sociala kapitalet anses även enligt respondenterna vara viktigt för välbefinnandet och för att bibehålla den egna identiteten.

Honkasalo med flera (2016) anser att mottagningssystemet i sig kan vara ett hinder att skapa kontakter utanför boendet. Även i min forskning spekulerar respondenterna i om det sammanbindande sociala kapitalet leder till svårigheter att skapa överbryggande socialt kapital eller att få nya kontakter i form av finländska vänner. Det är främst via fritidsintressen en del ensamkommande får finländska vänner. Att överbryggande socialt kapital främjar möjligheterna att få ett arbete i framtiden framkommer både i min forskning samt i teori och tidigare forskning (Eriksson m.fl., 2014). Respondenterna i min undersökning lyfter fram vän- eller stödfamiljer som kunde bidra till att ensamkommande skulle få utökat överbryggande socialt kapital. Dessvärre påpekar personalen att det är svårt att hitta lämpliga personer att ställa upp.

En annan viktig aspekt som förs fram gällande möjligheterna att skapa överbryggande socialt kapital är att orten där undersökningen utförts huvudsakligen är svenskspråkig medan merparten av ensamkommande studerar finska. Visserligen finns det ensamkommande som lär sig båda språken men respondenterna spekulerar ändå i att det påverkar möjligheterna att skapa kontakter. Jag konstaterade att respondenterna har mycket kunskap och kommer med många intressanta förslag på hur man kunde stärka socialt kapital hos ensamkommande. De lyfter upp att det borde satsas mera på ungdomsverksamhet för att öka möjligheterna för ensamkommande att träffa ortens ungdomar. Ensamkommande är dock vanliga ungdomar med vanliga tonårsproblem och det är inte alltid så lätt att få ensamkommande att delta i föreningsverksamhet, något som även gäller finländska ungdomar. En respondent konstaterar så tydligt att ensamkommande och finländska ungdomar är betydligt mer lika än de tror, de borde bara finnas fler forum där de kunde mötas. Vad gäller socialt kapital är det helt klart en

utmaning att skapa överbryggande socialt kapital och jag har flera gånger under analysens gång reflekterat i om personalens roll borde fokusera mera på brobyggande arbete? Enligt min undersökning verkar det vara svårt att hitta vänner i skolan för ensamkommande och man skulle därför behöva stärka samarbetet med skolans personal och gemensamt försöka främja kontakten mellan ensamkommande och övriga elever.

Välbefinnande kopplat till socialt kapital framträdde väldigt starkt i respondenternas svar och jag valde därför att göra ett skilt kapitel om det i min resultatdel. Min forskning visar att personalen anser att ensamkommande med stort socialt kapital mår bättre än ensamkommande med litet eller obefintligt socialt kapital. Välbefinnandet påverkas även av om ensamkommande har kontakt med familjen i hemlandet och respondenterna upplever den rådande invandrapolitiken som bekymmersam då den i princip omöjliggör familjeåterförening. Hessle (2009) samt Stretmo och Molanders (2013) forskning påvisar i likhet med mina resultat att stödet och kontakten med föräldrarna påverkar ensamkommandes välbefinnande på ett positivt sätt. Trots att välbefinnandet ofta påverkas positivt av kontakten till familjen lyfter respondenterna i min forskning upp att kontakten ibland påverkar välbefinnandet negativt. Familjen i hemlandet förväntar sig att ensamkommande skall kunna påverka möjligheten till en familjeåterförening och kontakten till familjen kan i sådana fall skapa press på ensamkommande som leder till psykiskt illamående. Invandrapolitiken är utöver personalens makt men påverkar väldigt starkt ensamkommandes välbefinnande. Personlighet och bakgrund, som personalen inte heller kan påverka, styr ensamkommande förmåga att skapa socialt kapital. Det är viktigt att påpeka att det inte enbart beror på personalen om ensamkommande inte lyckas skapa socialt kapital eller integreras.

Ensamkommande behöver emotionellt stöd, även om de själva inte alltid själva anser att de behöver det. Det är en utmaning bland personalen, speciellt för nyanställda, att dra gränser för hur mycket emotionellt man kan engagera sig. För att tillgodose att varje ensamkommande får tillräckligt med emotionellt stöd lyfter respondenterna upp att man använder sig av ett egenhandledarsystem. Egenhandledarna uppfyller en viktig funktion och bidrar till att varje ensamkommande uppmärksammas jämlikt.

Ensamkommande själva frågar enligt respondenterna främst efter instrumentellt stöd. Detta överensstämmer med tidigare forskning (Backlund, 2018). En viktig aspekt som respondenterna lyfter upp är att ensamkommande ofta frågar efter instrumentellt stöd men att det i själva verket kan vara uttryck för behov av emotionellt stöd. Vad gäller socialt stöd kan man konstatera att respondenterna uppfyller en väldigt viktig roll vad gäller att ge informativt

stöd. Enligt mina respondenter reflekterar man inte över hur mycket informativt stöd man egentligen ger, vilket enligt mig berättar hur viktig och naturlig del av respondenternas vardag det är att ge informativt stöd. Min forskning stärker även teorin om socialt stöd (Heaney & Israel, 2008) att det är upp till individen vad man tar emot för stöd och råd. Respondenterna påpekar att ensamkommande inte alltid tar till sig av råd och stöd som de ger. Man bör hålla i minnet att detta hör till normal beteende för tonåringar som en del av självständighetsprocessen och inte är specifikt enbart för ensamkommande ungdomar.

Att det sociala stödet uppfyller en viktig funktion är uppenbart då man ser på tidigare forskning där det konstaterats att socialt stöd fungerar som en skyddande faktor vid stress och att det minskar sårbarhet (Heaney & Israel, 2008). Ensamkommande har ansetts som en psykosocial utsatt grupp (Hessle, 2009) och man kan därför dra slutsatsen att socialt stöd är viktigt för både välbefinnandet och för integreringen.

När det gäller resiliens lyfter respondenterna framförallt upp ensamkommandes behov av trygghet för att utveckla resiliens. Även här konstaterar jag att det stämmer väl överens med tidigare forskning gjord av Mota och Motas (2015) där vikten av betydelsefulla relationer mellan ungdomar och personal bidrar till ökad resiliens. Mina respondenter framhåller att ensamkommandes personlighet påverkar resiliensen precis såsom Carlsson m.fl (2012) kommit fram till i sin forskning. De som är utåtriktade och har en positiv attityd klarar sig bättre. Under analysens gång reflekterade jag över att personalen långt arbetar utifrån Hart, Blincow och Thomas (2008) modell kallad handlandets magiska box som jag presenterade i kapitel 3.3.4. Basala förhållanden utgörs av boendet, tillhörigheten genom att främja socialt kapital och lärande genom att aktivt jobba med barnets skolgång i form av till exempel läxläsning. *Coping* är en del av det viktiga integrationsarbetet och jagets kärna kan man se genom det egenhandledarsystem man tillämpar då man arbetar direkt med den enskilda individen. Utifrån detta drar jag slutsatsen att personal på boenden för ensamkommande bidrar till att främja resiliens.

Respondenterna reflekterar ofta över att deras arbete med ensamkommande påverkas av rådande invandrapolitik. Det står utöver deras makt men det påverkar ändå vardagen. Respondenterna kommer med många fina förslag hur man kunde utveckla mottagningssystemet så att det skulle underlätta skapande av socialt kapital som en viktig resurs i välbefinnande och främjandet av resiliens bland ensamkommande. Att varje ensamkommande skulle ha en vän- eller stödfamilj lyfts fram och att man borde satsa på att hitta fler forum där ensamkommande kunde träffa andra ungdomar. Förslagen påvisar enligt mig stort engagemang och att

respondenterna som jobbar med ensamkommande verkligen vill underlätta ensamkommandes vardag. Dessvärre är det svårt att hitta personer som ställer upp och engagerar sig men jag håller fullständigt med om att det öka möjligheterna för ensamkommande att skapa överbryggande socialt kapital. Skulle det överbryggande sociala kapitalet bli större kunde det i framtiden underlätta möjligheterna att få till exempel arbete.

Att integration är en central del av arbetet med ensamkommande märktes tydligt i respondenternas svar. Jag har i denna avhandling valt att inte fokusera desto mera på integrationen men vill ändå betona att socialt kapital, det vill säga sociala resurser, påverkar integreringen i samhället (Hessle, 2009). Integrering är en viktig del i arbetet bland ensamkommande men det kan ibland begränsas av byråkratiska hinder då det till exempel är svårt för arbetsgivare att anställa asylsökande som inte får öppna ett bankkonto för löneutbetalning. Att underlätta dylika processer hör inte till personalens uppgifter, men problematiken borde absolut lyftas fram mera eftersom de allra flesta önskar att invandrare skall bli en del av vårt samhälle. Dylika hinder borde inte få sätta käppar i hjulet om vilja och förutsättningar i övrigt finns.

Avslutningsvis vill jag igen lyfta fram trygghet och den enskilde ensamkommandes personlighet som påverkar skapandet av socialt kapital och resiliens. Dessa har utgjort en röd tråd genom hela mitt arbete med denna avhandling. Jag anser att min teoretiska referensram och min empiri knutits samman i min avslutande diskussion då resultatet från min forskning överensstämmer med tidigare forskning. Jag anser att man kan vara stolta och nöjda över arbetet med ensamkommande i kommunen där jag genomfört min undersökning. Forskning om ensamkommande utförd i Sverige, som trots allt har betydligt längre erfarenhet i mottagandet av ensamkommande, överensstämmer väl med mina resultat. Arbetet med ensamkommande tycks således uppfattas på liknande sätt både i Sverige och Finland. Jag som själv är insatt i ensamkommandes situation kan inte säga att resultaten i min forskning överraskade mig utan snarare stärkte mina egna uppfattningar. Jag har främst reflekterat över hur betydelsefull personal som jobbar med ensamkommande är, trots att de inte kan påverka varken bakgrunden eller politiken som långt styr deras arbete. De har ett stort engagemang för sitt arbete, jobbar med hjärtat och gör sitt yttersta för att skapa bra förutsättningar för varje ensamkommande. Deras arbete är betydelsefullt och de gör något för alla, men förutsättningarna är olika för varje enskild ensamkommande. En av respondenterna sammanfattar min avhandling på ett fint sätt

genom att säga att det är huvudsaken alla har någon, det är mindre betydelsefullt vem det är bara någon finns där.

Jag avslutar med några tankar om den fortsatta forskningen inom området. Ensamkommande barn tas emot i en liten utsträckning i Finland. Detta speglar även den finländska forskningen på området, som än så länge är rätt blygsam, jämfört med Sverige där både antalet ensamkommande är större och forskningen mera omfattande. Det kan också bero på att Finland inte har så långa traditioner att ta emot ensamkommande om man till exempel jämför med Sverige som redan på 1940-talet tog emot krigsbarn från Finland i stor utsträckning. (Lagnebro, 1994.) Det vore intressant att vi även i Finland skulle ha en studie likt Hessles (2009) där man skulle fokusera på uppföljning av ensamkommandes integrering under en längre period. Även om min forskning visade på samma resultat som tidigare internationell forskning anser jag att tvåspråkigheten i vårt land kunde bidra med många intressanta aspekter huruvida det påverkar ensamkommandes sociala kapital. Eftersom min forskning visade att ensamkommandes välbefinnande inte alltid påverkas positivt av att ha kontakt med familjen i hemlandet vore det naturligtvis även intressant att forska mera kring detta.

Litteratur

- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Lieber AB.
- Backlund, Å. (2018). *Stöd till ensamkommande barn och ungdomar – Perspektiv och erfarenheter*. Forskningsrapport 2018:3 Stockholm: FoU Nordväst.
- Barnskyddslagen 417/2009*. Hämtad 9.1.2018, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Berkman, L., & Syme, L. (2017). Reprint: Social Networks, Host Resistance, and Mortality: A Nine-Year Follow-up Study of Alameda County Residents. *American Journal of Epidemiology*, 185(11), 1070–1088. doi: 10.1093/aje/kwx103
- Björkqvist, K. (2012). *Introduktion till vetenskapsteori och forskningsvetenskaper för beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Borge, A. (2012). *Resiliens – Risk och sund utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-248). New York: Greenwood.
- Brunnberg, E., & Hart, A. (2016). En magisk box för resiliensskapande insatser. *Socialmedicinsk tidskrift*, 93 (1), 82–96. Hämtad 28.12.2018, från <http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1382/1193>
- Brunnberg, E., Borg, R., & Fridström, C. (2011). *Ensamkommande barn - en forskningsöversikt*. Lund: Studentlitteratur.
- Cajvert, L. (2018). *Att möta människor i trauma: om ensamkommande unga*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlson, B., Cacciatore, J., & Klimek, B. (2012). A Risk and Resilience Perspective on Unaccompanied Refugee Minors. *Social Work*, 57(3), 259–269. doi: 10.1093/sw/sws003
- Celikaksoy, A., & Wadensjö, E. (2017). Ensamkommande flyktingbarns väg till utbildning och arbetsmarknad. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 23 (1), 101–115. Hämtad 20.1.2019, från <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1079685/FULLTEXT01.pdf>

Centralförbundet för barnskydd (2015). *Yksin suomessa-edustajan tietopaketti*. Kaarina: Lightpress OY.

Cohen S. (2004). Social relationships and health. *The American Psychologist*, 59(8), 676–684
doi: 10.1037/0003-066X.59.8.676

Cohen, S., & Wills, T. (1985). Stress, social support and buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357. doi : 10.1037/0033-2909.98.2.310

Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, 95-120. Hämtad 27.12.2018, från <http://www.jstor.org/stable/2780243>

Eriksson, M., Ghazinour, M., Hanberger, A., Isaksson, J., & Wimelius, M (2014). *Utvärdering av insatser för ensamkommande barn och ungdomar i Umeå 2012–2013: Slutrapport*. Umeå: Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå University.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wägnerud, L. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts juridik.

Ferlander, S. (2007). The Importance of Different Forms of Social Capital for Health. *Acta Sociologica*, 50(2), 115–128. doi: 10.1177/0001699307077654

Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun. Tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur.

Heaney, C., & Israel, B. (2008). Social networks and social support. *Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice* 4, 189-210. San Francisco, CA, US: Jossey-Bass.

Hart, A., Blicow, D., & Thomas, H. (2008). Resilient Therapy: Strategic Therapeutic Engagement with Children in Crisis. *Child Care in Practice*, 14(2), 131–145. doi: 10.1080/13575270701868744

Hedlund, D. (2018). *Ensamkommande barn och ungdomar. Obduktion till samhällskontext, forskning och ramverk*. Falkenberg: Gleerups Utbildning AB.

Henderson, S., Duncan-Jones, P., Byrne, D. G., & Scott, R. (1980). Measuring social relationships. *The Interview Schedule for Social Interaction. Psychological Medicine*, 10(4), 723–734. doi: 001:10.1017/S003329170005501X

Micaela Nykvist

Hessle, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma: Tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. (Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Stockholm).

Holme, I., & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Honkasalo, V., Maiche, K., Onodera, H., Peltola, M., & Suurpää, L. (2016). *Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa*. Nuorisotutkimusseura (195). Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

House, J., & Khan, R. (1985). Measures and concepts of social support. In Cohen, S. & Syme, S. (Eds.), *Social Support and Health (pp 83-107)*. New York: Academic Press.

House, J., Landis, K., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*, 241(4865), 540-545. doi: 10.1126/science.3399889

Horowitz, F. (2000). Child development and the PITS: simple questions, complex answers, and developmental theory. *Person in the Street. Child Development*, 71(1), 1–10. Hämtad 28.12.2018 från,

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/login.aspx?direct=true&db=mlf&AN=EIS3061018&site=ehost-live>

Inrikesministeriet (2018). *Migrations och asylpolitik*. Hämtad 15.12.2018, från <https://intermin.fi/sv/ansvarsomraden/migration/migrations-och-asylpolitik>

Jacobsen, D. (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Klarnas, M. (2010). *Av egen kraft tillsammans med andra. Personer med psykiska funktionshinder, socialt stöd och återhämtning*. (Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, Göteborg).

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lag om främjande av integration 1386/2010. Hämtad 16.12.2018, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2010/20101386>

Micaela Nykvist

Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 746/2011. Hämtad 16.12.2018, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2011/20110746#L3P17>

Lagnebro, L. (1994). *Finska krigsbarn*. (Doktorsavhandling, Umeå Universitet, Umeå). Hämtad 18.12.2018, från <https://www.divaportal.org/smash/get/diva2:691101/FULLTEXT01.pdf>

Malecki, C., & Demary, M. (2002). Measuring perceived social support: Development of the child and adolescent social support scale. *Psychology in the Schools*, 39, (1) 1-18. doi: 10.1002/pits.10004

Medin, J., & Alexanderson, K. (2000). *Begreppen hälsa och hälsofrämjande: en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur.

Mels, C., Derluyn, I., & Broekaert, E. (2008). Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study. *Child: Care, Health & Development*, 34(6), 757–762. doi: 10.1111/j.1365-2214.2008.00883.x

Migrationsinfo (2018). *Ensamkommande barn*. Hämtad 17.12.2018, från <https://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/asylsokande-i-sverige/ensamkommande-barn/>

Migrationsverket (2018) *Asyl i Finland*. Hämtad 15.12.2018, från <https://migri.fi/sv/asyl-i-finland>

Migrationsverket (2018). *Statistik*. Hämtad 16.12.2018, från <http://tilastot.migri.fi/#applications/23330/49/14?start=540&end=551>

Mota, C., & Matos, P. (2015). Adolescents in institutional care: significant adults, resilience and well-being. *Child Youth Care Forum* 44 (2), 209-224. doi: 10.1007/s10566-014-9278-6

Nyqvist, F. (2009). *Social Capital and Health Variations, Associations and Challenges*. (Doktorsavhandling, Åbo Akademi, Åbo).

Portes, A. (1998). Social capital: Its origin and application in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24 (1), 1-24. doi: 10.1146/annurev.soc.24.1.1

Putnam, R. (1993). *Making Democracy work. Civic Tradition in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Micaela Nykvist

Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Putnam, R. (2001). *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS Förlag.

Rostila, M. (2008) *Healthy Bridges. Studies of Social Capital, Welfare, and Health*. (Doktorsavhandling, Stockholms Universitet, Stockholm)

Rothstein, B. (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.

Rutter, M. (2000). Resilience reconsidered: conceptual considerations, empirical findings, and policy implications. In Shonkoff, J., & Meisels, S (Eds), *Handbook of early childhood intervention*. (pp. 651–682). Cambridge: Cambridge University press.

Starrin, B., & Renck, B. (1996). Den kvalitativa intervjun. I Svensson, P., & Starrin, B. (Red). *Kvalitativa studier i teori och praktik* (s.52–78). Lund: Studentlitteratur.

Starrin, B., & Rønning, R. (2011). *Socialt kapital – i ett välfärdsperspektiv*. Malmö, Lieber AB.

Stretmo, L., & Melander, C. (2013). *Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp*. Göteborg: FoU i Väst.

Sundback, S., & Nyqvist, F. (Red) (2010). *Det finlandssvenska sociala kapitalet: fakta och fiktion*. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Thoits, P. (2011). Mechanisms Linking Social Ties and Support to Physical and Mental Health. *Journal of Health and Social Behavior*, 52(2), 145-161. doi: 10.1177/0022146510395592

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Turtiainen, K. (2012). *Possibilities of trust and recognition between refugees and authorities – resettlement as part of durable solution to forced migration*. (Doktorsavhandling, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä)

Tuomi, J., & Sarajarvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Ungar, M. (2012). Researching and theorizing resilience across cultures and contexts. *Preventive Medicine*, 55(5), 387-389. doi: 10.1016/j.ypmed.2012.07.021

Uchino, B. (2004). *Social Support and Physical Health: Understanding the Health Consequences of Relationships*. [Electronic resource]. Hämtad 28.12.2018, från

Micaela Nykvist

<https://ebookcentral.proquest.com.ezproxy.vasa.abo.fi/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=3420016>

UNHCR (2008). *Guidelines on Determining the Best interest of the Child*. United Nations High Commissioner for Refugees. Hämtad 20.12.2018, från <https://unhcr.org/4566b16b2.pdf>

Utlänningslag 301/2004. Hämtad 16.12.2018, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20040301>

Världsbanken. (2003). *Sources of social capital*. Hämtad 10.1.2018, från http://www.worldbank.org/en/webarchives/archive?url=http%3A%2F%2Fweb.worldbank.org%2Farchive%2Fwebsite01360%2FWEB%2F0__CO-11.HTM&mdk=23354653

Wallin, A., & Ahlström, G. (2005).” Unaccompanied Young Adult Refugees in Sweden, Experience of their Life Situation and Well-being: A Qualitative Follow-up Study”, *Ethnicity and Health*, 10(2), 129-144. doi: 10.1080/13557850500071145

Werner, E. (2005). Resilience and recovery: Findings from the Kauai longitudinal study. *Research, Policy, and Practice in Children's Mental Health*, 19(1) 11-14. Hämtad 20.12.2018, från <https://www.pathwaysrtc.pdx.edu/pdf/fpS0504.pdf>

WHO. (1948). *Constitution*. New York: WHO.

Wiklund, L. (2003). *Vårdvetenskap i klinisk praxis*. Stockholm: Natur och Kultur.

Wimelius, M., Isaksson, J., Eriksson, M., Hansberger, A., & Ghazinour, M. (2012). *Ensamkommande flyktingbarn och ungdomar – förutsättningar för mottagandet och kunskapsläget*. Umeå: Umeå Centre for Evolution.

Woolcock, M. & Narayan, D. (2000). Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy. *The World Bank Research Observer*. 15(2), 225-249. Hämtad 22.12.2018, från: http://cmapspublic2.ihmc.us/rid=1FWJPVVRW-PJ44N3-DV9/woolcock_narayan_2000.pdf

Åkerlund, E-M. (2016). *Liv i kollektiv. Vardagsliv bland ensamkommande ungdomar på institution*. Linköping: Institutionen för Tema – Tema barn. Hämtad 19.12.2018, från: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:954448/FULLTEXT01.pdf>

Östergren, P. (2012). Begreppet resiliens sätter in hälsan i ett hållbarhetsperspektiv och ökar förståelsen för det sociala kapitalets roll. *Socialmedicinsk tidskrift*, 89 (4–5), 395–403. Hämtad 20.1.2019, från <http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/931/741>

Micaela Nykvist

BILAGA 1

Samtyckesblankett

Härmed ger jag mitt samtycke till att delta i den forskning som utförs av Micaela Nykvist, som är en del av hennes pro gradu avhandling i socialpolitik vid Åbo Akademi. Forskningen består av intervjuer med personal som jobbar med ensamkommande flyktingbarn.

Jag är införstådd i forskningens syfte och ger mitt samtycke till att delta i intervjuer samt att den information jag har delgett under intervjuerna får användas i forskningen. Jag ger även forskaren tillstånd att banda intervjuerna. Jag är medveten om att endast forskaren har tillgång till ljudinspelningen och är i forskarens bruk enbart under analysfasen. Jag har informerats om att forskaren förbundit sig att förstöra ljudinspelningen efter att pro gradu avhandlingen är godkänd.

Jag är medveten om att jag kan avbryta mitt deltagande när som helst under forskningsprocessen.

Underskrift

Namnförtydligande

Plats och datum

Micaela Nykvist

Bilaga 2

Intervjuguide

Bakgrund/Inledning

Yrke/Utbildning

Hur länge har du jobbat som handledare?

Varför sökte du jobb som handledare?

Beskriv ditt arbete med ensamkommande. Vilka är utmaningarna? När känner du dig nöjd med ditt arbete?

Vilka egenskaper tycker du att en handledare som jobbar med ensamkommande behöver?

Socialt kapital

Vilken typ av nätverk/sociala kontakter har ensamkommande? (Som stöd ge vid behov förslag; professionella, familj, vänner, grannskap, andra?). Vilken betydelse har dessa olika kontakter för barnens välmående? Förändras dessa kontakter efter en tid och på vilket sätt?

Är det svårt att skapa kontakter/nätverk för ensamkommande? Vilken typ av kontakter anser du ensamkommande har svårast att skapa?

När ett barn flyttar till boende hur viktigt är det att skapa/stöda deras kontakter? Vad kan handledaren göra för att utöka kontakterna? Vilka hinder finns det när det gäller att skapa kontakter och vilka är möjligheterna?

Vilka kontakter/nätverk anser du som professionell att ungdomarna behöver? Har de tillgång till sådana?

Vilka sociala nätverk anser du underlättar etablering i samhället hos ensamkommande?

Hur kunde man arbeta för att nätverken/kontakterna skulle stärkas/öka i antal?

Diskutera kring: Jämför välbefinnandet/måendet mellan en ungdom med stort socialt nätverk och en ungdom som inte har ett nätverk. Vad tror du är orsaken till att vissa ungdomar har större/ fler nätverk än andra? (Som stöd vid behov, beror det på egenskaper hos ungdomen, strukturella hinder som t.ex. geografin?)

Micaela Nykvist

Socialt stöd

Vilken typ av stöd behöver ensamkommande?

Vilken typ av stöd anser du att du ger ungdomen? (egen minnesanteckning vid behov ge exempel på: emotionellt, instrumentellt, informativt och värderande)

Har ungdomarna och personalen olika syn på vilken typ av stöd som behövs? På vilket sätt?

Vad försvårar/underlättar det stöd du ger som handledare med tanke på professionalismen?

Resiliens

Beskriv en nyanländ ungdom och en typisk ”utveckling” i boendemiljön, dvs hur ungdomen beter sig, mår och ändras då miljön blir bekant och trygg.

Vilka är de största utmaningarna med nyanlända ungdomar? Förslag till diskussion: Skapa trygghet och tillit?

Vilka egenskaper hos ungdomarna ser du som styrkor? Vilka egenskaper hos ungdomarna tror du är viktiga för att de ska klara sig bra?

Vilka faktorer tror du bidrar till att ungdomarna klarar sig i det nya landet trots sin svåra bakgrund i det nya landet? (vid behov ge förslag: skolprestationer, känsla av trygghet)

Hur tror du att du som handledare kan påverka den positiva anpassningen för en ny ensamkommande ungdom?

Ser du någon koppling mellan ungdomarnas framtids tankar/motivation och mående?

Utveckling

Hur kunde mottagningssystemet byggas upp för att underlätta etablering av nätverk och resiliens/positiv anpassning?